

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav pedagogiky a sociálních studií

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Volný čas a volnočasové aktivity v domově mládeže
z pohledu studentů

Buček Martin

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „volný čas a volnočasové aktivity v domově mládeže“ vypracoval samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 12. 6. 2024

Buček Martin

Poděkování

Děkuji vedoucí bakalářské práce PhDr. Jitce Petrové, Ph.D. za odborné rady, podněty a cenné připomínky, které mi udělila v průběhu psaní bakalářské práce, a za ochotu, se kterou se mi věnovala. Dále děkuji domovu mládeže, za možnost uskutečnění výzkumu.

Obsah

Úvod	6
1 ZÁKLADNÍ ASPEKTY VOLNÉHO ČASU	7
1.1 Definice volného času	7
1.2 Funkce volného času	8
1.3 Výchova a volný čas	11
2 ZÁJMOVÁ ČINNOST	13
2.1 Definice zájmů a zájmových činností	13
2.2 Zájmová činnost v domově mládeže	14
2.3 Význam zájmových činností a jejich typy	14
2.4 Motivování k zájmovým činnostem	18
3 DOMOV MLÁDEŽE	20
3.1 Historie domova mládeže	20
3.2 Domov mládeže a jeho charakteristika	21
3.3 Funkce domova mládeže	22
3.4 Rozvíjení klíčových kompetencí a cíle domova mládeže	23
3.5 Všeobecné ustanovení pro vnitřní řád domova mládeže	24
4 VYCHOVATEL	28
4.1 Role vychovatele	28
4.2 Požadavky na osobnost vychovatele	29
4.3 Činnost vychovatele	31
5 Výzkum	32
5.1 Historie domova mládeže Šumperk	32
5.2 Cíl výzkumného šetření a výzkumné otázky	32
5.3 Výzkumný vzorek	33
5.4 Metoda výzkumného šetření	34
5.5 Vyhodnocení výzkumu	35
Diskuse a závěr	49
Seznam použité literatury a zdrojů	51
Seznam příloh	53
Přílohy	54

Anotace

Jméno a příjmení:	Martin Buček
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	PhDr. Jitka Petrová, Ph.D.
Rok obhajoby:	2024

Název práce:	Volný čas a volnočasové aktivity v domově mládeže z pohledu studentů.
Název v angličtině:	Leisure time and leisure activities in a youth home from the students' perspective.
Zvolený typ práce:	Výzkumná práce – zpracování primárních dat
Anotace práce:	Bakalářská práce se zaměřuje na téma volný čas a volnočasové aktivity v domově mládeže. Cílem práce je zjistit, jak respondenti tráví svůj volný čas v domově mládeže, kolik mají volného času a zda se zapojují do aktivit domova mládeže, nebo si řídí své vlastní. Empirická část k dosažení cíle používá dotazníkové šetření.
Klíčová slova:	Volný čas, Výchova, Zájmová činnost, Historie, Vychovatel, Domov mládeže
Anotace v angličtině:	The bachelor thesis focuses on leisure and leisure activities in a youth home. The aim of the thesis is to find out how the respondents spend their free time in the youth home, how much free time they have and whether they are involved in the activities of the youth home or manage their own. The empirical part uses a questionnaire survey to achieve the objective.
Klíčová slova v angličtině:	Leisure, Education, Interest activities, History, Educator, Youth Home
Přílohy vázané v práci:	1
Rozsah práce:	58 stran
Jazyk práce:	Český

Úvod

Volný čas a jeho trávení patří k důležitým aspektům života každého jedince, zejména pak u dospívajících žáků, kteří jsou ubytováni v domovech mládeže. Domovy mládeže představují specifické prostředí, kde se setkávají různé osobnosti, zájmy a potřeby žáků. Nabízejí nejen ubytování, ale také pestrou škálu aktivit, které mohou významně ovlivnit osobní rozvoj, sociální integraci a celkovou spokojenost mladých lidí. V této bakalářské práci se zaměřuji na analýzu volného času a volnočasových aktivit žáků v domově mládeže, s cílem lépe pochopit, jakým způsobem tráví svůj čas mimo školní povinnosti a jaké faktory ovlivňují jejich volbu aktivit.

Význam volného času v pedagogickém kontextu nelze podceňovat. Volný čas poskytuje prostor pro relaxaci, regeneraci a osobní růst. V pedagogickém prostředí je důležité, aby volnočasové aktivity nebyly pouze pasivní, ale aby podporovaly aktivní zapojení a rozvoj různých dovedností a schopností. Domovy mládeže, jako instituce zaměřené na vzdělávání a výchovu, mají za úkol nabídnout kvalitní volnočasové programy, které odpovídají potřebám a zájmům žáků.

V teoretické části této práce jsem se zaměřil na koncept volného času, jeho význam a různé funkce, které plní v životě dospívajících. Rozebral jsem také propojení volného času s pedagogikou, což zahrnuje i podrobný rozbor zájmové činnosti a její význam v kontextu domovů mládeže. Důležitou součástí teoretického rámce byla také analýza historického vývoje těchto zařízení a jejich současné podoby, včetně organizační struktury a vnitřního řádu. Velký důraz jsem kladl na roli vychovatelů, kteří hrají klíčovou úlohu při formování volného času žáků, jejich motivaci a podporu v rozvoji jejich zájmů a dovedností.

Empirická část této práce byla realizována prostřednictvím dotazníkového šetření, které bylo zaměřeno na žáky domova mládeže v Šumperku. Cílem bylo zjistit, kolik mají volného času a jakým způsobem volný čas tráví. Dotazník se zaměřoval na množství volného času, preference žáků při jeho trávení, a na to, jak moc a do čeho se žáci zapojují ve svém volném čase. Dále jsme se snažili zjistit, jaké prostředí, zájmové kroužky a nepravidelné volnočasové aktivity žáci využívají a zda v této nabídce něco postrádají.

1 ZÁKLADNÍ ASPEKTY VOLNÉHO ČASU

V dnešním uspěchaném světě, kde rychlý životní styl a pracovní povinnosti často převažují, má zkoumání pojmu "volný čas" mimořádný význam. Volný čas není jen čas mezi jednotlivými činnostmi, ale důležitý prvek našeho života, který ovlivňuje fyzické a duševní zdraví, kreativitu, vztahy a sociální interakce. Proto je první kapitola bakalářské práce věnována důkladnému zkoumání základních aspektů volného času a jeho problematiky. Je to nezbytný krok k ucelenému pochopení této fascinující a složité oblasti lidského života. Dále se seznámíme s funkcemi volného času a jeho historickým vývojem.

1.1 Definice volného času

Volný čas je chápán jako volný a osvobozený čas, kdy se jedinec může projevit a realizovat podle svých potřeb a zájmů, mimo své povinnosti (práce, studium atd.). V reálném životě je volný čas časem mimo povinnosti dětí, mládeže i dospělých, střídání povinností a volného času během dne a týdne. (Kratochvílová, 2004, s. 20).

Hofbauer (2004, s. 13) zase říká, že volný čas je doba, kdy se člověk nevěnuje činností pod tlakem své sociální role, zejména dělbě práce a závazkům vyplývajícím z potřeby udržovat a rozvíjet svůj život. Hájek a kol. (2008, s. 66) uvádí, že volný čas je:

- Časový prostor, ve kterém si lidé mohou svobodně vybrat své aktivity;
- volný čas v negativním smyslu - čas, který zbývá po splnění různých povinností;
- volný čas v pozitivním smyslu - čas dobrovolné a svobodné volby aktivit;
- čas, který si člověk může ušetřit podle vlastního uvážení a ve vlastním zájmu;
- Čas, který dostaneme po odečtení. 24 hodin mínus zbývající čas strávený fyzickými potřebami, jako je práce, péče o rodinu, domácnost a spánek;
- převrácená hodnota času potřebného k práci nebo plnění úkolů a času potřebného k regeneraci sil;
- čas, který má člověk k dispozici, aby se věnoval tomu, co má rád, co ho baví, co mu přináší potěšení a uvolněnost, co chce a může dělat.

Přesnější a úplnější definice je, že jde o činnost, která není bezprostředně užitečná, která přináší příjemné zážitky a vyhlídky a které se účastníme na základě svobodné volby. (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2003, s. 12).

Hájek a kol. (2003, s. 19) kromě přesné definice uvádějí, že volný čas lze hodnotit z hlediska vzdělávání, psychologie, sociologie, ekonomie, hygieny a politiky. Oblast volného času je často v kontrastu s oblastí povinností. Odvětví volného času se vyznačuje schopností dobrovolného výběru aktivit. Správné využití volného času přispívá k našemu fyzickému i duševnímu zdraví a podporuje pozitivní vztahy. Lidé, kteří si odpočinuli a zotavili se, mohou podávat lepší výkony v práci. Proto je obecným zájmem, aby se lidé již od mládí učili lépe trávit svůj volný čas.

Vážanský (2001, s. 23) definuje volný čas jako „Svobodnou volbu činností, kdy si člověk vybírá činnost nezávisle na společenských povinnostech, vykonává ji tedy dobrovolně a tato činnost mu poskytuje uspokojení a příjemné zážitky.“

Volný čas také označuje čas, který mohou žáci relativně volně využívat.

1. Po splnění povinností spojených s povinným vzděláváním.
2. Po splnění všech ostatních úkolů zadaných dospělými a splnění společensky nezbytných úkolů.
3. Jakmile splníme své biologické potřeby. (spánek, osobní hygiena atd.). (Bláha a kol. 1990, s. 10-11).

Podle Němce (2002) je to doba, kdy si člověk svobodně vybírá a vykonává činnosti, které mu přinášejí potěšení, radost, odpočinek, regeneraci a rozvoj tělesných a duševních schopností nebo tvůrčích schopností. Člověk je sám sebou, a především je sám sebou, když svobodně a nepovinně vykonává činnosti pro sebe nebo pro druhé v souladu se svými vnitřními podněty a zájmy. Termín volný čas obvykle zahrnuje odpočinek, rekreaci, zábavu, koníčky, dobrovolnou edukaci a dobrovolné společenské aktivity.

1.2 Funkce volného času

Oblast mimoškolní výchovy ve volném čase má své charakteristiky z hlediska cílů, podmínek a metod výuky. Má také své specifické funkce. Lze definovat výchovné, zdravotní, sociální a preventivní funkce. V současné době je výchovná funkce považována za primární

funkci. Na ni je kladen obzvláště velký důraz. Spočívá ve vědomém a cílevědomém utváření osobnosti člověka a dosahování skutečných cílů pomocí pečlivě vybraných výchovných prostředků. Zdravotní funkce je stejně důležitá. Veškeré vzdělávací aktivity ve volném čase mimo vyučování musí podporovat zdravý tělesný, duševní a sociální vývoj. Sociální funkce plní různým způsobem a v různé míře jednotlivé vzdělávací a volnočasové instituce. Sociální funkci výchovy lze ve volném čase mimo školu chápat různými způsoby. Sociální role je chápána jako péče o děti a zajištění jejich bezpečí, dohledu a vhodného zaměstnání, obvykle po škole a v době, kdy jsou rodiče vytíženi prací nebo jinými závazky. Mohou existovat i jiné koncepty sociálního fungování. Ve svém volném čase lidé chodí do různých společenských prostředí. Obvykle mají příležitost navazovat nové sociální vztahy s lidmi, kteří sdílejí podobné zájmy, názory a postoje. Volnočasové skupiny mají obvykle různé struktury z hlediska věku, sociálního postavení, zdravotního stavu atd. To otevírá mnoho příležitostí pro rozvoj sociálních dovedností, komunikačních dovedností, sociální interakce a vnímání. Účast na společenských volnočasových skupinách přispívá k socializaci člověka. (Hájek a kol. 2008, s. 70-72).

Hlavními funkcemi volného času jsou odpočinek (regenerace pracovních sil), zábava (regenerace duševních schopností) a seberozvoj (účast na kulturní tvorbě). (Hofbauer. 2004, s. 13).

Bláha a kol. (1990, s. 11-12) uvádí že volný čas má tři základní funkce:

1. Jeho první funkcí je poskytovat relaxaci a podporovat zdravý životní styl, pomáhající obnovit energii a udržovat fyzické a duševní zdraví.
2. Další funkcí je možnost vzdělávání a osobní rozvoj, což se projevuje v různých zájmových aktivitách.
3. Poslední funkce spočívá v sociálním uplatnění volného času, přispívajícím k osobnímu uspokojení jedince v kontextu kolektivního dění, ať už jde o rodinu, účast ve společenských organizacích nebo jiné formy společenského zapojení.

Kratochvílová (2004, s. 87-88) říká, že pro naplnění smyslu (poslání) volného času v současném kontextu vztahu k dětem a mládeži ve společnosti a jejich osobním potřebám ve výchově považujeme za důležité zejména tyto funkce volného času:

Zdravotní a hygienické funkce slouží ke kompenzaci pracovního a studijního zatížení žáka, včetně školní výuky, dalších školních povinností a rodinných povinností. Z hlediska

psychického zdraví je důležitá dostupnost volného času. Nedostatečné příležitosti k odpočinku a rekreaci, nekompensování pracovní zátěže a povinností nebo dlouhodobá absence volného času mohou být velmi škodlivé pro duševní a fyzické zdraví. Příležitostmi jsou nejen odpočinek, relaxace a rekreace, ale také neorganizované spontánní aktivity, jako je hraní her, setkávání s přáteli, poslech hudby, čtení knih, snění, relaxace podle vlastních představ, nic nedělání atd.

Funkce seberealizace volnočasové aktivity poskytují aktivní přístup k uspokojování a rozvíjení potřeb, zájmů, dispozic, osobních schopností a dovedností. Je důležité si uvědomit, že naplnění osobních potřeb a zájmů lze dosáhnout prostřednictvím celé řady aktivit. Pozitivní nebo negativní aktivity, smysluplné a užitečné činnosti nebo nevhodné či protispolečenské chování (např. uznání, zájem o sběratelství, zájem o techniku apod.)

Formativní výchovné funkce znamená formování osobnosti, rozvoj jejích potřeb, zájmů, schopností, návyků a motivací, tvořivost, výchovu morálních kvalit osobnosti, pozitivní vztah k hodnotám (včetně vztahu k volnému času) a možnost ovlivňování hodnotové orientace, pro kterou volný čas často nabízí lepší podmínky než školní nebo domácí vzdělávání. Hlavním cílem je vytvoření příznivých podmínek pro seberealizaci a rozvoj osobnosti ve volném čase. V tom spočívá hlavní společenský a výchovný význam výchovného působení volného času.

Socializační (neboli společenská) funkce znamená vytváření podmínek pro navazování širších vrstevnických a jiných sociálních kontaktů a vztahů ve společnosti. Patří sem setkávání s vrstevníky s podobnými zájmy, účast na společenských aktivitách a občanská angažovanost, osvojování si sociálních norem a vzorců chování a rozdělování rolí ve skupině a vytváření zkušeností a příležitostí k sociálnímu učení v přirozených životních situacích.

Preventivní funkce popisuje jako volnočasové a jiné aktivity, volný čas a rekreace ve společensky vhodném obsahu a formách poskytují řadu příležitostí a zájmů, které činí volný čas hodnotným a nabízejí možnosti pro pozitivní ambice, osobní inspiraci a touhy. Sociální primární prevence ve volném čase je zvláště účinná, protože zajišťuje prevenci sociální nemoci, ale v konečném důsledku směřuje k osobnosti jako takové, tj. ke zdraví, rozvoji a naplnění života.

Volnočasové funkce a příležitosti komplexně definuje H.W. Opaschowski:

- Odpočinek (regenerace a relaxace);
- kompenzace (odstranění frustrace a zklamání);
- výchova a vzdělání (učení se svobodě, sociální učení);
- reflexe (hledání smyslu života a jeho duchovní struktury);
- komunikace (sociální kontakt a partnerství);
- participace (účast na společenském rozvoji);
- integrace (stabilizace rodinného života a začlenění do společnosti). (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2003, s. 12).

1.3 Výchova a volný čas

Účelem výchovy ve volném čase je naučit jednotlivce efektivnímu a kvalitnímu využití svého volného času a vnímání ho jako důležitého aspektu života. K dosažení tohoto cíle slouží několik strategií, včetně seznámení s různými možnostmi volnočasových aktivit, objevování a rozvíjení vlastních schopností a také vytváření smysluplného denního harmonogramu. Důležité je také brát v úvahu, že cíl výchovy ve volném čase není pouze o okamžitém vyplnění volného času, ale o dlouhodobém rozvoji osobnosti. Konkrétní cíle výchovy lze dále upřesňovat na základě kontextu, jako je specifické zařízení, jehož součástí je výchova ve volném čase, zaměření na určité aspekty osobnosti (fyzické, duševní, sociální) a strukturu aktivit prováděných v daném zařízení. Například v prostředí školní družiny mohou tyto aktivity zahrnovat odpočinek, rekreační aktivity, zájmové aktivity, přípravu na vyučování a další. (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2003, s. 28-29)

Pedagog, který se věnuje práci s dětmi ve volném čase, určuje obsah výchovy na základě stanovených cílů a specifických okolností, ve kterých se uskutečňuje výchovný proces. Jsou zde zohledňována reálná přání a potřeby dětí, a to s cílem rozvíjet a ovlivňovat jejich zájmy. Tímto způsobem může pružně reagovat na aktuální požadavky dětí a měnit se vnější podmínky, při zachování důležitých aspektů psychohygieny a bezpečnosti dětí. Vychází ze stanovených cílů výchovy. Výchova ve volném čase se realizuje během aktivit, které jsou

založeny na zájmech samotných účastníků. Účast v těchto volnočasových aktivitách není povinná a přináší pozitivní emoce a zážitky, přičemž podporuje osobní seberealizaci účastníků. (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2003, s. 31)

Výchova dětí mimo školní výuku je výsledkem kolektivního úsilí rodiny, školy, institucí specializujících se na výchovu mimo školní rámec a dalších faktorů společenského vlivu. V této práci definujeme pojem výchova mimo vyučování následovně:

- Jde o proces, který probíhá mimo povinnou školní docházku.
- Tato výchova se odehrává nezávisle na přímém působení rodiny.
- Je systematicky organizována prostřednictvím specializovaných institucí.
- Většina těchto výchovných aktivit se uskutečňuje během volného času.

Základním cílem této formy výchovy je vytvořit prostředí, které umožňuje jednotlivcům efektivně využívat svůj volný čas, podporovat rozvoj smysluplných zájmů, uspokojovat a kultivovat významné lidské potřeby, rozvíjet specifické dovednosti a upevňovat požadované etické hodnoty a charakterové vlastnosti. (Pávková a kol, 1999, s. 39)

Bláha a Navarová (1990, s. 14-15) definují vztah mezi volným časem a výchovou následovně:

- V rámci výchovy mimo vyučování máme na mysli pedagogické působení, které ovlivňuje volný čas a zahrnuje plánované zasahování dospělých.
- Děti a mládež mají k dispozici rozsáhlý objem volného času, který nabízí široké příležitosti pro výchovně hodnotné aktivity, skrze individuálně volené a společensky prospěšné činnosti.
- Výchova mimo školní výuku zahrnuje spolupráci různých výchovných institucí a organizací, čímž se stává významným aspektem celospolečenského úsilí o výchovu a rozvoj mladé generace.

2 ZÁJMOVÁ ČINNOST

V této kapitole se ponoříme do světa zájmových aktivit a jejich významu pro naši osobnostní a společenskou evoluci. Budeme zkoumat definici zájmů a zájmových činností, s důrazem na to, jak mohou obohacovat naše životy a přispívat k našemu rozvoji. Prozkoumáme, jak zájmové aktivity hrají klíčovou roli v domově mládeže, jaký mají vliv na formování sebedůvěry a sociálního začlenění. Nahlédneme do různých funkcí a poslání zájmových činností a rozebereme různá kritéria, která nám umožní kategorizovat je do různých skupin. A konečně, zaměříme se na motivaci k zájmovým aktivitám, abychom lépe porozuměli, co nás inspiruje k jejich provozování a jak mohou přispět k našemu osobnímu a sociálnímu rozvoji.

2.1 Definice zájmů a zájmových činností

Dle Pávkové a kol. (2008, s. 92) zájmovou činnost můžeme chápat jako úmyslné aktivity, které směřují k naplnění a rozvoji osobních potřeb, zájmů a dovedností. Tyto aktivity ovlivňují formování naší osobnosti a napomáhají správné společenské orientaci.

Zájmové aktivity jsou činnosti, které se soustředí na uspokojení a rozvoj jedinečných potřeb, zájmů a dovedností jednotlivce. Tyto aktivity hrají významnou roli ve utváření názorů, postojů a přesvědčení člověka. Na rozdíl od zábavy a relaxace mají zájmové činnosti neustále aktivní charakter, zahrnují dobrovolný výběr a podstatně ovlivňují osobnost jedince. Zájem můžeme definovat jako osobní vlastnost, která vyjadřuje vztah k určitým objektům nebo jevům, jimž člověk přikládá zvláštní váhu. Tato vlastnost přivádí do popředí touhu po aktivním kontaktu s objektem zájmu, jeho poznávání a v některých případech i ovládnutí. Tato interakce má vždy citový prožitek. (Němec a kol., 2002, s. 23)

Hájek a kol. (2008, s. 164) říkají, že zájmové činnosti vhodně kladou důraz na podporu a rozvoj samostatnosti, tvořivosti a zdravého sociálního zapojení, což vede děti i zbytek účastníků k odpovídající angažovanosti života společnosti v politice, kultuře i hospodářství. Termín „zájem“ označuje trvalejší charakterové zaměření jednotlivce. Jedinec přisuzuje zvláštní význam zajímavému předmětu nebo aktivitě, a tak se předmětu nebo aktivitě snaží aktivně účastnit, aby mu přinesla pozitivní emocionální reakce a uspokojení.

Důležitý pedagogický fakt je, že zájmy nejsou přirozenými charakterovými rysy jedince, nýbrž se vyvíjejí během života na základě jedinečných předpokladů a vlivu sociálního prostředí, a významným zástupcem je zde výchova (Kratochvílová, 2004, s. 192)

2.2 Zájmová činnost v domově mládeže

Pro mladé lidi ve středoškolském věku je charakteristické, že mají široké spektrum zájmů, které jsou již relativně hluboké a neustále se rozvíjejí. V domovech mládeže by měl být dostatek prostoru pro naplňování těchto zájmů žáků, což přináší nejen možnost seberozvoje s následným pocitem uspokojení a posíleným sebevědomím, ale také podporuje celkový rozvoj osobnosti. Zájmy lze uspokojovat jak individuálně během volného času, tak i skupinově v rámci organizovaných zájmových kroužků nebo formou neformální klubové činnosti, kde bývá často spojena s dohledem a řízením příslušného vychovatele, který stojí za zajištěním této konkrétní zájmové činnosti. (Pávková a kol., 2008, s. 131)

DM by měl být nejen místem pro přípravu na výuku a rozvoj studijních dovedností, ale také střediskem pro spontánní zájmové činnosti, které mohou být vedeny jak vlastními pedagogy, tak externími spolupracovníky DM. Pro zájmy, které v rámci DM nejdou rozvinout do plné výše, by mělo být umožněno žákům zapojit se do organizovaných aktivit, které nabízejí jiné instituce, jako jsou sportovní kluby, taneční kurzy, jazykové školy a podobně. (Pávková a kol., 1999, s. 138)

2.3 Význam zájmových činností a jejich typy

Obsah zájmových aktivit se liší podle věku, náročnosti, obecnosti nebo specializace těchto aktivit, a také podle toho, jak jsou spojeny s předchozím vývojem a dovednostmi. U předškolních dětí je hlavním zájmem samotná činnost. V mladším školním věku děti obvykle ještě nemají jasné rozlišení zájmů, a proto je důležité jim nabízet aktivity, které nejen mění obsah činnosti, ale také prostředí, kde se odehrávají. V tomto období využíváme jejich zvědavosti a nadšení pro nové zážitky. Mladší školní věk zpravidla zkouší různé zájmové oblasti, ale tyto zájmy bývají obvykle krátkodobé. Proto je vhodné nabízet širokou škálu různých aktivit, které umožňují dětem zkoušet různé oblasti zájmu. Postupem věku se pak tyto zájmy prohlubují a specializují.

Na základě tohoto poznání můžeme starším dětem pomáhat při uvědomějším výběru specializovaných zájmových oblastí. Kromě toho, aby se zajistila trvalost zájmů a jejich spojení, je nezbytné pravidelné posilování, rozvíjení a směřování rozvíjejících se zájmů různými prostředky, tak aby odpovídaly jak společenským, tak individuálním potřebám. Dospívající se věnují činnostem intenzivně a dávají do nich určitý čas. Pokud jde o zájmy, které jsou vyhraněné a hloubkové, mohou překročit rámec znalostí a dovedností získaných ve školní výuce. Zahrnující přístup k podceňování, rozvíjení a směřování zájmové činnosti je klíčovým předpokladem pro profesní orientaci a flexibilitu. Kvalitní zájmová činnost by tak měla být pevnou součástí života dětí. Tyto činnosti podněcují rozvoj kognitivních dovedností, jako je vnímání, paměť, představivost, myšlení a řeč. Skrze vlastní aktivitu obohacují své znalosti, rozšiřují svůj obzor a naučí se aplikovat teoretické znalosti v praxi. Účastí na všech fázích činnosti se děti učí samostatně stanovovat cíle, plánovat postup, překonávat překážky a objektivně ohodnotit kvalitu své práce. Zájmová činnost má dvojí účel – pomáhá v rozvoji osobnosti, vzdělání a motivuje ke společenskému začlenění a seberealizaci. Tím, že tvoří součást volného času, může také přispět k udržení zdraví, relaxaci, duševní i fyzické obnově a rekreaci. Pro jedince i společnost přináší značné hodnoty v oblasti zdraví, kultury, výchovy a vzdělání, společenské politiky a ekonomiky. (Pávková a kol., 1999, s. 102-103)

Někteří jednotlivci tráví svůj volný čas aktivitami, které se pro jiné stávají prací nebo součástí vzdělávacího procesu, jako je například poslouchání hudby, zahradničení nebo studium jazyka. Co je zajímavé, všechny tyto činnosti mají tendenci se vzájemně propojovat v rámci osobního vývoje, příkladem může být hraní se stavebnicí v dětství, což může přerůst do zájmu o modelářství a později vést k profesnímu směřování jako konstruktéra, technologa a podobně.

Mezi volnočasovými aktivitami se často rozlišuje mezi činnostmi, které slouží k odpočinku a zábavě, a na druhé straně zájmovými činnostmi. Z těchto dvou druhů aktivit jsou zájmové činnosti pro vývoj osobnosti zvláště významné. Tyto zájmové aktivity jsou vždy spojeny s určitou oblastí reality nebo praxe, jako jsou kulturní, technické, sportovní či ty spojené s přírodou. Zájmové činnosti se provádějí dlouhodobě a s intenzivní motivací. Kladou větší nároky na psychické schopnosti, což má zřetelný vliv na formování osobnosti. Tyto aktivity poskytují značné možnosti pro uspokojení různých lidských potřeb, včetně touhy po seberealizaci, a mohou být základem pro profesionální rozvoj člověka a přínos pro rodinu nebo jiné menší sociální skupiny. U mladistvých může dojít k tomu, že se buď soustředí na omezený

okruh volnočasových aktivit, nebo naopak zanechají zájmové činnosti a jeden z jejich hlavních cílů se stane pouhá zábava.

Přání mladistvých se od samého počátku setkává s různými reakcemi, ať už jde o pozitivní odezvu, jako podpora, či negativní vlivy, jako nedostatek sportovních hřišť, omezený přístup k vybavení pro technické záliby a nedostatek porozumění ze strany dospělých. Vnitřní překážky mohou také sehrát svou roli, kdy mladiství mohou mít nedostatek konkrétních zkušeností a dovedností, nebo nedisponují potřebnými schopnostmi pro náročné aktivity, jako je intenzivní sportovní trénink nebo hra na hudební nástroj. Neshody mezi tím, co si mladiství přejí a co skutečně realizují, jsou běžným jevem, a často končí nesplněnými přáními. Tyto rozpory zahrnují i činnosti, které jsou společensky a výchovně podporovány, jako je technická záliba, hra na hudební nástroje, návštěva divadla a výlety, nebo odborná literatura. Naopak, mladiství často volí činnosti, které jsou méně oblíbené, ale jednodušeji proveditelné, jako je sledování televize, četba dobrodružných knih, povídání s přáteli nebo poslech zábavné hudby. Tyto méně náročné aktivity, kde realizace převažuje nad motivací, obvykle nabízejí menší přínos pro osobní rozvoj. Toto ukazuje, že mladiství ne vždy zvládnou překonat překážky spojené s náročnějšími, ale zároveň atraktivnějšími aktivitami, a někdy dospělí nebo výchovní pracovníci nemusí být schopni poskytnout potřebnou podporu. (Čáp, 1993, s. 307-309)

Podle **úrovně činnosti** rozlišujeme zájmy a s nimi spojenou činnost, kterou lze klasifikovat jako aktivní (produktivní) nebo receptivní. Aktivní zájmy zahrnují ty, při kterých jednotlivec sám aktivně provádí činnosti a tvoří určité hodnoty, kdy se aktivně zapojuje do předmětu, který ho baví, například hraním fotbalu, kreslením, zpěvem nebo závoděním.

Receptivní zájmy zase zahrnují ty, během nichž se aktivita omezuje na vnímání předmět, který ho baví, jako je sledování filmů, zapojení do fanclubů nebo účast na přednáškách týkajících se tohoto zájmu. Obě formy činností mohou vzájemně interagovat a prolínat se.

Kvalitu zájmu lze stanovit podle jeho **intenzity**, a tak rozlišujeme zájmy hluboké a povrchní. Hluboké zájmy charakterizuje úsilí, které jedinec musí vyložit pro ukojení zájmu. Tyto hluboké zájmy mají významný vliv na rozvoj individuálního poznání, zdokonalení dovedností a obohacení emocionálního života jedince.

Podle **doby**, po kterou zájem přetrvává, se rozlišují zájmy krátkodobé, dočasné nebo přechodné, přičemž protikladem jsou zájmy stálé. Intenzita zájmu a jeho doba trvání jsou výrazně ovlivněny tím, jak se jedinec vyvíjí a jak stárne.

Z hlediska **společenských norem** se můžeme zabývat zájmy, které jsou žádoucí, a tudíž považované za hodnotné, a naopak zájmy, které jsou nežádoucí, protože se neshodují s obecně platnými společenskými nebo právními normami. Zájmová činnost, kterou ovlivňují společenské normy a je pedagogicky podporována, přispívá k sociálně žádoucímu rozvoji osobnosti, talentu a aktivnímu životnímu stylu. Naopak, volný čas nevyplněný zájmem může vést k patologickému chování (Hájek a kol., 2008, s. 166-167)

Pávková a kol. (1999, s. 97) uvádí ještě další úroveň a tou je dělení z hlediska stupně koncentrace. „Dělení podle stupně koncentrace na předmětu zájmu lze rozlišit zájmy jednostranné a mnohostranné. Je však zjednodušením, prohlásit mnohostranné zájmy za povrchní a jednostrannost za hluboké“

Zájmy mohou být klasifikovány na základě úrovně jejich zaměření na konkrétní činnosti a následně také na základě specifických oblastí zájmu.

Hájek a kol. (2008, s. 167-168) uvádí sedm zájmových oblastí.

Rukodělné aktivity posilují hlavně dovednosti spojené s ruční prací a jemnou motorikou, podporují získávání různých dovedností souvisejících s metodikou provádění práce (Ovládání různých materiálů, práce s konstrukcemi, sestavování a demontáž, aktivity se stavebnicí, práce s textilem, kuchařské dovednosti atd.), tvorba a fantazie.

Aktivity spojené s přírodovědou představují příležitost pro seznámení s vědeckými disciplínami souvisejícími s přírodou, kultivaci vztahu k přírodnímu prostředí a poskytují základy pro její udržitelnou ochranu. To zahrnuje různé činnosti jako rybaření, pěstování plodin, chov zvířat, studium ekologie a podobné oblasti.

Aktivity zaměřené na estetickou výchovu ovlivňují vnímání estetických hodnot u dětí, podporují rozvoj jejich kreativity a představitosti a také posilují emocionální stránku jejich osobnosti. To zahrnuje činnosti jako výtvarné umění, psaní, hraní na hudební nástroje, divadla, filmy, literaturu, tance a podobné aktivity.

Tělesná výchova a sport hrají významnou roli v rozvoji fyzické kondice a také mají zásadní význam v procesu sebepoznání, výchovy k toleranci, a v podpoře kultivace smyslu pro fair play. Tyto aktivity rovněž přispívají k budování psychické odolnosti proti stresu. Do tělovýchovných a sportovních aktivit může spadat například základní tělesná výchova, sportovní hry a lehká atletika. Nicméně, v případě nedůsledného dohledu a závodnického tlaku

mohou sportovní aktivity podporovat agresivní chování, což může způsobit, že se dospívající chlapci, usilující o atletickou postavu, mohou uchýlit k užívání anabolických steroidů.

Turistika zahrnuje spojení přírodovědy i společenských činností s prvky tělovýchovy.

Zájmové aktivity v oblasti společenských věd přinášejí hlubší pochopení společnosti, její historie, kultury a jazykových dovedností. Toto zahrnuje studium jazyků, historii, filozofii, geografie, folklóru, sběratelství a podobné aktivity.

Informatika je momentálně jednou z nejrychleji se rozvíjejících zájmových oblastí, která děti učí počítačovým dovednostem a rozvíjí jejich logické myšlení, zejména při programování a podobných činnostech. Nicméně, v této činnosti existuje větší riziko než v jiných oblastech, co se týče vytvoření závislosti na tzv. "virtuální droze".

2.4 Motivování k zájmovým činnostem

S ohledem na specifické potřeby věku je klíčové dodržovat zásadu dobrovolnosti, což zahrnuje uskutečnění zájmových aktivit prostřednictvím nabídek, které jsou podpořeny vhodnými motivačními prvky. (Němec a kol., 2002, s. 22)

Motivace:

- Zapaluje: Je třeba zohlednit věk dítěte, přičemž mladší děti spoléhají více na základní potřeby a své předchozí smyslové zkušenosti pro získání motivace.
- Řídí: Definuje, co by mělo dítě naučit, dosáhnout, jak postupovat.
- Podporuje pozitivní chování a jeho směr.

Pro aktivitu v oblasti zájmu je klíčové, aby vzbudila nebo zvýšila zájem lidí, což znamená uspokojení jejich konkrétních potřeb, jako je touha po poznání, komunikaci, vyjádření sebe sama, realizaci osobního potenciálu a uznání. Nejprve je však třeba zajistit uspokojení základních fyziologických potřeb, a teprve poté lze přistoupit k uspokojování těchto vyšších potřeb.

Dítě projevuje své postoje k okolí a nabízeným aktivitám na základě svých potřeb. Tyto postoje, včetně samotných potřeb, jsou motivujícími dispozicemi, které ovlivňují jeho vztahy a následné chování vůči ostatním lidem, situacím a dostupným činnostem. Individuální

hodnotový systém hraje klíčovou roli při určování motivace a tvoří se v průběhu osobního vývoje a je také ovlivněn sociálním prostředím, kde se jedinec vyvíjí.

Pedagogickým působením dokáže pedagog probudit u dětí potřebu něco se dozvědět, dovednosti získat nebo se něco naučit. Jeho úkolem v motivaci dětí je vést je k tomu, aby dosáhli konkrétního výsledku a uspokojili tak tyto vyvolané potřeby. Motivace má za cíl vyvolat touhu po něčem a zároveň ukázat cestu, jak tuto touhu uspokojit. Měla by dát dětem odpověď na otázku, proč by měly vykonávat danou činnost, což následně předpokládá, že tuto činnost budou vykonávat. Motivace slouží k vyvolání konkrétního chování, udržení aktivity a směřování této aktivity k určitému cíli. Důležité je, že pro zájmovou činnost nelze děti násilím nutit – motivace musí být vždy vyvolána. Zkušený pedagog dokáže vytvářet motivaci na základě příznivých zkušeností dětí a zároveň udržovat vhodnou úroveň napětí a očekávání. Úspěch motivování závisí nejen na tom, jak důležitou činnost jedinec vnímá, ale také na tom, jak moc očekává úspěch a ocenění. Pokud dítě úspěšně zvládne nějakou činnost, bude mít tendenci ji opakovat, což u mladších dětí může skončit až u stereotypního chování. Dítě může také hledat uznání, když vidí, že jeho kamarád byl oceněn za své úspěchy v určité činnosti, a to ho motivuje ke stejnému úsilí. Pokud se neuspěje, přesune svůj zájem k jiné činnosti. Proto je důležité, aby vedoucí neocení pouze výsledky činnosti, ale také způsob, jakým činnost probíhá, což pomáhá vytvořit u účastníků vědomí úspěchu.

Jedinečným úkolem vedoucího je udržet motivaci na optimální úrovni a integrovat různé složky motivace do celého systému zájmové činnosti. Toto začleňování zahrnuje nejenom množství motivujících faktorů, ale převážně jejich kvalitu. Pedagog vybírá motivační prvky, které nejen odpovídají věku a osobnosti účastníka zájmové aktivity, ale zároveň zohledňují jeho aktuální psychický stav.

Během všech organizovaných aktivit vychovatelé rozvíjejí aspekty, které se prolínají celým pedagogickým aspektem: podporují rozvoj sociálních dovedností, podněcují účast a zapojení členů do sociální skupiny, ovlivňují průběh činností, nabízejí inspirace pro obohacení aktivit a současně pomáhají jednotlivcům převzít odpovědnost za skupinu a výsledky svého úsilí.

Motivace má rovněž za cíl podnítit vytváření a akceptování sociální role účastníka v rámci zájmové činnosti, jak při samotné aktivitě, tak v rámci sociálního kolektivu této zájmové činnosti. (Hájek a kol., 2008, s. 170-172)

3 DOMOV MLÁDEŽE

Kapitola domov mládeže je zaměřena na vývoj domovů mládeže ve sledu historických událostí nejen v České republice, ale i v Evropě a dalších zemích. Popíšeme důvody vzniku těchto domovů. Seznámíme se s charakteristikou domovů mládeže. Vyjmenujeme funkce domova mládeže, které mají vliv na další sebevzdělávání žáků. Zdůrazníme, že domovy mládeže kromě ubytování a stravování, plní funkci pedagogicko-psychologickou. Vyjasníme si důležitost kompetencí, které jsou důležité pro budoucí život a popř. budoucí povolání všech žáků ubytovaných na domovech mládeže. Závěrem se budeme zabývat vyhláškami a řádem domova mládeže, které jsou nedílnou součástí každého školského zařízení.

3.1 Historie domova mládeže

Dle Staňkové (1988, s. 49-50) za novodobé typy internátních škol můžeme považovat střední odborná učiliště a střední odborné školy s internátním zázemím pro mládež. Koncept internátních škol má své kořeny v dávném Egyptě, v Persii, v Indii a v antickém Řecku, kde byly založeny s cílem vychovávat budoucí vysoké úředníky, státníky a vojevůdce. Náboženské internáty se v minulosti označovaly jako alumáty nebo konvikty. Internátní školy se objevovaly také u klášterních škol, šlechtických institucí, kadetek a také v zařízeních, kde byla hlavní náplň výchova dívek, poté pensionátů a také zemské učitelské semináře.

Ve střední Evropě nebyly internátní školy zcela obvyklé, naopak ve Spojených státech, ve Francii a zejména v Anglii byly tyto instituce častější. Anglické internáty, jako například Grammar Schools, mají bohatou historii, vznikaly od 14. století. Původně byly pro nemajetné studenty, ale v průběhu 18. a 19. století začaly Grammar Schools vyžadovat vysoké školské poplatky a hlavním rozhodujícím faktorem byla jeho rodina a její postavení ve společnosti. Jméno školy neslo velkou váhu, když se jednalo o prestiž a společenské postavení absolventa. Absolvent Etonu nebo Harrowu si mohl být jistý automatickým přístupem k vyššímu vzdělání a „kvalifikací“ pro významné společenské postavení.

Ubytování žáků přímo v areálu školy sehrávalo klíčovou roli v rámci pedagogického hnutí známého jako Nové školy které vznikaly v 19. století jako internátní zařízení v přírodním

prostředí. Jejich zrodu bylo dosaženo z dvojích důvodů. Prvním cílem bylo přizpůsobit výchovu mládeže aktuálním potřebám doby, a v tomto duchu byly upraveny vyučovací metody podle moderních standardů, s důrazem na venkovské prostředí, vybavení nejnovějšími učebními pomůckami a laboratořemi, a s přítomností špičkových odborníků na učitelských pozicích. Druhým důvodem bylo vysoké školné, které určovalo výběr žáků.

Vzdělávací program se zaměřoval ne tolik na hromadění informací, jako spíše na rozvoj kognitivních schopností, samostatnosti a aktivní účasti žáků na výuce. Velký důraz byl kladen na tělesnou výchovu, a žáci se také zapojovali do manuálních prací. Kromě toho byla věnována značná pozornost rozvoji charakterových vlastností prostřednictvím samosprávy žáků, kteří se učili organizovat společenské skupiny, budovat autoritu a současně se jí podřizovat. Jedním z významných hlasů a obhájců konceptu Nových škol“ byl Eduard Clapere de (1873–1940).

V rámci třídně strukturované společnosti měla internátní výchova zjevně třídní orientaci, sloužila k formování mládeže v souladu s ideologií vládnoucí třídy. Projevy rozporů v třídní společnosti nebyly patrné pouze ve stanovení cílů, obsahu vzdělávání a formách výchovy, nýbrž také v diferenciaci mládeže. Určité internátní školy byly specificky určeny pro potomky majetnějších rodin (s vysokým školným), zatímco jiné přijímaly děti z tzv. „nižších“ vrstev.

Pobyt dětí a mládeže v institucionální výchově měl výrazný vliv na jejich psychickou pohodu a také charakter. Mezi zásadní benefity internátního vychovávání patřil sjednocený přístup k výchově, organizovaný kolektivní život a možnost formování jednotlivce prostřednictvím kolektivu. Nicméně internátní výchova čelila i kritice. Kritici ústavní výchovy zdůrazňovali několik argumentů, včetně omezení individuálního přístupu k žákům, to zahrnovalo omezení individuální svobody žáka v rozhodování o sobě a v běžných každodenních záležitostech, a často vedlo k nadměrnému kontrolování a přeorganizování volného času mládeže. (Staňková, 1988, s. 49-50)

3.2 Domov mládeže a jeho charakteristika

Domov mládeže je školní instituce, která zajišťuje kvalifikovanou výchovu, ubytování a stravování pro žáky středních škol. Obsah výchovné práce v domově mládeže harmonizuje s vzdělávacím obsahem střední školy. Domovy mládeže mohou být buď součástí konkrétní

střední školy nebo nezávislé instituce a mohou sloužit studentům z odlišných škol. (Pávková a kol., 1999, s. 133).

Podle Hájka a kol. (2008, s. 148) lze domov mládeže charakterizovat i tím, že usměrňuje studenty k co nejplnohodnotnějšímu využití volného času. Vychovatelé pracují s žáky ve výchovných skupinách, kde počet členů obvykle pohybuje mezi 20-30, případně 40-50 v případě skupin složených výhradně ze studentů vyšších odborných škol. Skupiny, které obsahují pouze žáky nebo studenty se zdravotním postižením, mají počet žáků odpovídající třídám s těmito specifickými žáky.

V domově mládeže probíhá příprava na vyučování, která je obvykle zařazena do denního režimu jako doba, kdy probíhá studijní klid, neměl by být přerušován jinou činností jako třeba hlučnou hudbou. Rozsah přípravy na vyučování se přizpůsobuje místním podmínkám, náročnosti studia, osobní odpovědnosti a vyspělosti jednotlivých žáků, případně se střídá mezi teoretickým výukou a praktickými cvičeními. Pro studenty prvních ročníků je stanovena pevná studijní doba, avšak míra její návaznosti se upravuje dle jejich školních výsledků a přání rodičů. Důraz se klade na to, aby se u studentů prvních ročníků vyvinul žádoucí studijní návyk a naučili se efektivně učit. Pro žáky vyšších ročníků vychovatelé individuálně stanovují rozsah a formu přípravy na vyučování v závislosti na jejich individuálních studijních výsledcích, zájmech a dalších relevantních faktorech. Podle podmínek domova mládeže se rovněž určuje, kde bude příprava probíhat - klubovna, učebna nebo sami na pokojích.

3.3 Funkce domova mládeže

Domov mládeže plní určité funkce, které jsou klíčové pro rozvoj a podporu mladých lidí ve společnosti. Mezi tyto funkce patří:

1. Ochranná, sociální a domestikační funkce: Zajistit žákům komfort v domově mládeže, aby se v něm cítili jako doma, to zahrnuje ubytování, stravu, podporu zdravého vývoje a možnost studia mimo rodinu, s důrazem na bezpečí.

2. Emocionální funkce: Vytváření kvalitního citového prostředí, motivování ke studijním návykům, pomoc pro volení aktivit ke vhodnému využití volného času a také určitou podporu.

3. Výchovně vzdělávací funkce: Vytvoření organizačních a materiálních podmínek pro přípravu na výuku, zahrnující studovny, pomůcky, odbornou podporu, spolupráci s školou, podporu průběžného studia, povzbuzování a kontrolu.

4. Zájmová funkce: Organizace zájmových aktivit, učení hodnotnému využívání volného času, kultivace osobnosti a rozšiřování zájmů.

5. Rekreační funkce: Naučení žáků aktivnímu odpočinku, výběru vhodných forem zábavy a rekreace, organizaci denního a týdenního režimu, začleňování sportovních aktivit na čerstvém vzduchu a získání praktických znalostí duševní hygieny.

6. Socializační funkce: Poskytování žákům možností získávat sociální zkušenosti ve skupině vrstevníků, interakce, a rozvoj dovedností řízení, podřizování se, plánování a hodnocení. Zahrnuje členství v samosprávě, aktivitách a komisích.

7. Podpora osamostatňování: Internátní ubytování pomáhá žákům ve vývoji samostatnosti, například péčí o vlastní věci a hospodařením s kapesným, a to prostřednictvím oddělení od rodiny. (Staňková, 1988, s. 51-52)

3.4 Rozvíjení klíčových kompetencí a cíle domova mládeže

Dle vyhlášky č. 108/2005 Sb. Vyhláška o školských výchovných a ubytovacích zařízeních a školských účelových zařízeních, má zařízení pro ubytování studentů za účelem vzdělávání a výchovy zabezpečit vhodné ubytovací prostředí a provádět výchovně-vzdělávací aktivity, které doplňují školní vzdělání.

Specifický cíl pro domov mládeže je podporovat a usměrňovat žáky k plnohodnotnému a smysluplnému trávení volného času, a zároveň jim poskytovat dostatek inspirace a námětů pro naplnění svého volnočasového potenciálu.

Aktivity v domově mládeže by měly přispět k rozvoji různých kompetencí u studentů. Termín "kompetence" se zde rozumí jako celková kombinace znalostí, dovedností, postojů a hodnot, které jsou nezbytné pro vykonávání různých činností. Kompetence jsou využitelné v praxi a lze je chápat jako dílčí cíle. Tyto kompetence jsou výstupy, které zahrnují znalosti, které se proměňují v dovednosti a schopnosti, které lze uplatnit v praxi, a také postojů, které odrážejí individuální přístup. Je třeba poznamenat, že není povinností vzdělávacího procesu v rámci domova mládeže naplnit všechny kompetence na 100 %, ale spíše je posilovat a rozvíjet.

Mezi kompetence, které žáci v domově mládeže získávají a rozvíjejí, patří:

1. Kompetence k učení: Schopnost efektivně se učit a vyvíjet své vlastní učební dovednosti zůstala stejná. Je klíčová v dnešní neustále se měnící společnosti.

2. Kompetence k řešení problémů: Schopnost analyzovat a řešit různé problémy a situace.
3. Komunikativní kompetence: Schopnost efektivně komunikovat a pracovat s ostatními.
4. Sociální a interpersonální kompetence: Dovednosti spojené s mezilidskými vztahy a spoluprací s ostatními.
5. Občanské, činnostní a pracovní kompetence: Schopnosti spojené s občanským životem, aktivitami a pracovními dovednostmi.
6. Kompetence k trávení volného času: Schopnost plánovat a smysluplně využívat volný čas, rozvíjet své zájmy a vybírat si zájmové aktivity podle svých preferencí. To zahrnuje i schopnost odmítnutí nevhodných nabídek pro trávení volného času. Domov Mládeže by měl podporovat rozvoj těchto kompetencí a umožňovat jim se stát komplexnějšími a samostatnějšími jednotlivci. (Hájek, 2008, s.19-20)

3.5 Všeobecné ustanovení pro vnitřní řád domova mládeže

Všeobecné ustanovení pro vnitřní řád domova mládeže představuje základní rámec pro fungování tohoto zařízení, který má zajišťovat bezpečí, pohodu a rozvoj mladých lidí v něm. Tato ustanovení definují pravidla chování, povinnosti a práva obyvatel domova mládeže, a slouží k vytvoření prostředí, které podporuje jejich individuální růst a sociální integraci. V této podkapitole se zaměříme na klíčové body vnitřního řádu, které jsou základem pro harmonický a efektivní provoz domova mládeže.

Hájek (2008, s. 37-40) stanovuje všeobecný vnitřní řád pro domov mládeže:

- Poskytování ubytování v domově mládeže není automatické a závisí na dostupnosti, přičemž platí pro jedno školní období.
- Domov mládeže slouží k ubytování studentů středních škol, středních odborných škol, učilišť a studentů vyšších odborných škol.

- Stravování žáků v domově mládeže je povinné a může být spojeno s podmínkou ubytování.

- Běžně platí, že domov mládeže funguje pouze během školních dnů, přičemž jeho provoz je organizován s ohledem na školní rozvrh, frekvenci výměny ložního prádla a stanovení časů, kdy mohou žáci přijíždět a odjíždět.

- Ubytovací jednotky v domově mládeže mohou být kategorizovány, a platby za ubytování se mohou lišit v závislosti na počtu lůžek a typu pokoje.

- Platby za ubytování a pravidla vztahující se k nim mohou být specifikovány v úvodních ustanoveních Domovního řádu.

- Žáci a studenti mají právo využívat vybavení domova mládeže, včetně určených prostorů a služeb.

- Pokud je domov mládeže otevřen nepřetržitě, ložní prádlo bývá obvykle vyměňováno jednou za 14 dnů, avšak je možné provádět výměny častěji, pokud to situace vyžaduje.

- Žáci mají možnost aktivně se zapojit do života v domově mládeže a účastnit se akcí, které jsou organizovány žákovskou samosprávou.

- Žáci mohou podat připomínku týkající se života v domově mládeže řediteli, vychovatelům nebo žákovské samosprávě.

- Žáci mohou být voleni do žákovské samosprávy, která může aktivně iniciovat různé aktivity v domově mládeže.

- Regulace vycházek je důležitým aspektem Domovního řádu. Některé domovy mládeže stanovují pevné dny pro vycházky, ale žáci mohou požádat o vycházku i mimo tyto dny. Omezení vycházek je omezeno Úmluvou o právech dítěte, která zaručuje dětem právo na volný čas.

- Odjezd žáka z domova mládeže během týdne vyžaduje předběžný písemný souhlas rodičů.

- Je vhodné formulovat mnoho ustanovení Domovního řádu jako práva žáků, s omezením, namísto povinnosti nebo zákazu.

- Místo zákazu používání určitých spotřebičů v domově mládeže by měla být pravidla stanovena tak, aby žáci mohli používat elektrospotřebiče po schválení ředitelem nebo vychovatelem, s ohledem na bezpečnost.

- Individuální výzdoba pokojů by měla být povolena po dohodě s vychovatelem, aby se vyhnulo závaznému zákazu vlastní výzdoby.

- Stanovení týkající se skladování potravin by měly obsahovat pokyny k ukládání do ledniček a vyprázdnění před odjezdem žáků.

- Návštěvy v domově mládeže by měly být stanoveny v Domovním řádu, včetně stanovení konkrétních míst a časových omezení.

- Povinnosti žáků by měly být jasně formulovány a zahrnovat dodržování vnitřního řádu, poslušnost vůči pedagogům, připravenost na vyučování, dodržování zásad slušného chování, případně dodržovat pravdivost osobních údajů a další skutečnosti, které by mohly ovlivnit pobyt žáka v domově mládeže.

- Udržování čistoty a pořádku v osobních věcech, ve své místnosti a společném prostoru.

- Respektovat pravidla týkající se bezpečnosti a ochrany zdraví, a striktně dodržovat požární předpisy.

- Není dovoleno manipulovat s otevřeným ohněm, což zahrnuje nejenom kouření, ale také vonné tyčinky na pokojích a zapálená svíčka, což může vést k zastírání užívání škodlivých látek.

- Při jakémkoli úrazu nebo onemocnění je žák povinen informovat vychovatele, který je v daný moment k dispozici. Pakliže žák onemocněl doma a není schopen dostavit se do domova mládeže včas, musí tuto situaci okamžitě ohlásit rodičům a ti vychovateli ve službě.

- Zodpovědné používání vybavení domova mládeže, elektrické energie, vody a potravin je klíčové.

- Všechny závady na nábytku a zařízení domova mládeže by měly být neprodleně nahlášeny vychovateli.

- Po žácích se očekává, že budou zachovávat čistotu a budou vhodně oblečení, včetně vhodné obuvi a odložení bot na místa, kam patří.

- Zákazy a omezení, včetně kouření, by měly být vymezeny tak, aby byla zohledněna bezpečnost všech žáků a zaměstnanců domova mládeže.

- Zákaz skladovat a užívat nebezpečné a škodlivé látky.

- Zákazy šikany, rasismu, násilí a diskriminace jsou nekompromisní a porušení těchto pravidel může vést k vyloučení žáka z domova mládeže.

- Za porušení vnitřního řádu má domov mládeže právo studentka vyloučit.

- Přílohou Domovního řádu může být Denní režim, který upravuje běžný den žáků a studentů v domově mládeže, včetně časových omezení, hygieny, stravování a studijního klidu. Pro starší žáky a studenty může být zaveden odlišný denní režim, který zohledňuje jejich specifické potřeby, včetně vycházek.

4 VYCHOVATEL

Výchova není pouze úkol vychovatele, ale proces, který ovlivňuje každodenní interakce a prostředí, ve kterém žijeme. Kromě tradičního pojetí výchovy se zaměřujeme i na vliv technologií, médií a dalších faktorů, které formují naše hodnoty a chování. Klíčovou roli v procesu výchovy hraje vychovatel, jehož nezastupitelnost spočívá ve vzoru, podpoře a vytváření prostoru pro rozvoj jedinečných schopností a dovedností u dětí. V této kapitole zkoumáme, jaké vlastnosti, dovednosti a role jsou nezbytné pro úspěšnou výchovu a jaký vliv má aktivní zapojení vychovatele na formování osobnosti mladých jedinců.

4.1 Role vychovatele

Vychovatel je člověk, který vychovává někoho jiného. Když ale začneme uvažovat o tom, co všechno patří do té kategorie "člověk", tak vylučujeme všechny ty technické věci, i když některé, jako třeba média, mají opravdu hodně vliv na to, co si myslíme a jak se chováme. V podstatě nás vychovávají i věci, co bychom na první pohled nečekali, jako třeba dopravní značky nebo mobilní telefony.

Celkově vzato, výchova je všude kolem nás. Ale ta síla vychovatele nebo člověka spočívá v tom, co ho dělá nezastupitelným – a tím je výchova:

- Vychovatel musí být pro děti vzorem.
- Vychovatel by měl správné budování vztahů.
- Vychovatel by měl vychovávat podle výchovného ideálu, který je podle něj správný. (Škoviera, 2022, s. 11)

Rozmanitá je role vychovatele při přípravě na vyučování, a to jak ve své podstatě, tak i v několika různých dimenzích. Někdy se omezuje na dohled během studijního klidu nebo kontrolu naučené látky podle žákovských sešitů či učebnic. Pokročilejší úroveň podpory při přípravě výuky spočívá v tom, když vychovatel, opírající se o své odborné znalosti a zaměření, vysvětlí žákům případné nejasnosti a přijímá roli konzultanta. V případě komplexních odborných témat může vychovatel plnit funkci organizátora a vytvářet skupiny žáků, kde

mohou spolužáci vzájemně pomáhat těm s horším prospěchem nebo z nižších ročníků. (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008, s. 148)

Pedagog by se neměl zaměřovat na řízení, ale spíše na poskytování rad, protože obsah učení by měly určovat zájmy samotných dětí. Je důležité, aby děti společně plánovaly svůj vlastní rozvoj, a role pedagoga by měla spočívat ve vedení a poskytování vlastních znalostí a zkušeností. Jeho úkolem je podporovat děti při překonávání překážek, které by samy nezvládly. (Hájek, 2007, s. 37)

Jako průvodce vysvětluje, podněcuje a demonstruje činnost, kterou by měli účastníci zvládnout, přičemž je zároveň povzbuzuje k vlastnímu myšlení. V roli rádce směřuje účastníky k pochopení významu činnosti a jejím hodnotám, motivuje je k aktivní účasti. Jako diagnostik a terapeut podporuje uspokojování individuálních potřeb, řešení konfliktů a osobních problémů, překonávání překážek a usnadňuje vzájemné vztahy. (Hájek, 2007, s. 48-50)

4.2 Požadavky na osobnost vychovatele

Vychovatel by měl vykazovat vysokou míru empatie, schopnost porozumění a respektu vůči mladým lidem, což je klíčové pro budování důvěry a podpory v jejich procesu růstu a rozvoje. Důležitá je také schopnost efektivní komunikace a schopnost budovat pozitivní vztahy.

Škovier (2022, s. 60-61) dělí hlavní požadavky vychovatele následovně:

- Schopnost organizovat (jelikož se výrazně podílí na vytváření prostředí výchovy),
- Autoritu na určité úrovni.
- Pozitivní vztah s dětmi
- Komunikační dovednosti (včetně bezprostřední a taktické komunikace, srozumitelnosti)
- Pečlivost
- Vtipnost (schopnost snižovat napětí jak individuálně, tak ve skupině),
- Civilizované chování

- Entuziasmus a optimismus. Je naší lidskou a profesní povinností v oblasti výchovy poskytovat naději a přispívat k radosti ve výchovné skupině, přispívat k pozitivní atmosféře ve skupině.

- Autentičnost. Tato požadovaná vlastnost má dva aspekty: jednak schopnost vychovatele být sám sebou a být srozumitelný, jednak aby byla autentičnost akceptovatelná ve společnosti, tedy aby zahrnovala adekvátní seberegulaci.

- Empatie a intuice. Bez intuice není vychovatel schopen vhodně formovat současné a budoucí kroky, správně odhadovat reakce a vývoj ve skupině.

- Trpělivost. Cesta k cíli v oblasti výchovy může být často složitá, klikatá a dlouhá. Snaha o zkratky může tuto cestu nezřídka zkomplikovat.

- Kreativita a flexibilita. V každodenní výchovné práci se setkáváme s mnoha změnami. Nedostatek flexibility vychovatele může u klientů vyvolat nejistotu ohledně jeho schopnosti zvládnout aktuální situaci.

Hájek (2008, s.13) říká, že vychovatel by měl vytvářet dostačující počet příležitostí, kdy žáci mohou diskutovat své problémy, sdílet své starosti a klidně si jen popovídat o jejich zkušenostech a zážitcích. Neformální konverzace hrají klíčovou roli při formování postojů a hodnotové orientace mladistvých. Tyto rozhovory by měly probíhat v empatickém duchu v přátelském prostředí vzájemného respektu a důvěry.

Jaké vlastnosti by měl mít vychovatel:

Tolerantnost: Respektovat každé dítě, bez ohledu na to, jaké je.

Schopnost vcítění: S ohledem přistupovat k jednotlivým dětem, ohodnocovat je na základě jejich individuálních schopností.

Flexibilita: Být otevřený nápadům a podnětům dětí, neklást striktní omezení na plán a vlastní představy, jestliže je kolektiv odmítá;

Přirozená autorita: Vytvářet uvolněnou a přátelskou atmosféru bez nadbytečné autoritativní přísnosti;

Kreativita: Inspirovat děti tak, aby co nejvíce měly možnost rozvíjet svou kreativitu. (Hájek, 2007, s. 48-50)

4.3 Činnost vychovatele

Během svého působení vychovatel zastává role iniciátora, vedoucího a rádce při organizaci zájmových aktivit. Kromě přípravy na výuku a poskytování podpory při vytváření studijních návyků by měl domov mládeže sloužit jako místo pro spontánní zájmové aktivity. Tyto činnosti mohou být organizovány jak vychovateli, tak spolupracovníky domova mládeže. (Hájek, 2008, s.13)

Vychovatel vystupuje jako průvodce a iniciátor během volnočasových aktivit pro žáky a studenty. Aktivity řídí, podněcuje, motivuje, umožňuje a hodnotí, ať již přímo nebo nepřímo. Nabídkou se snaží probudit zájem o okolí, sociální interakce, komunikaci a podněcovat schopnost vnímat okolní impulzy. Jeho cílem je rozvíjet přirozenou zvědavost, podporovat touhu objevovat a povzbuzovat odvahu předvést se a ukázat své schopnosti. Důležitou součástí jeho role je adekvátní ocenění a chvála pro projevy, které jsou žádoucí. Bohužel, kontrolní činnost vedení a vedoucích vychovatelů se často omezuje na zajištění materiálního zabezpečení žáků, a hospitace bývají krátké, což znamená, že nesledují celkový průběh vybraných činností. (Hájek, 2008, s. 31)

5 Výzkum

Šetření proběhlo díky dotazníku, který byl vytvořen v Google formulářích. Obsahoval celkem 16 otázek, přičemž 1 byla otevřená, kde studenti psali své nápady na změny, které by rádi uskutečnili. Dotazník byl odeslán na domov mládeže v Šumperku, který patří pod školu SPŠ a VOŠ Šumperk. Tam odpovědělo 94 respondentů.

5.1 Historie domova mládeže Šumperk

Počátky domova mládeže U Sanatoria 1 v Šumperku se datují až do roku 1967, kdy byly poprvé otevřeny jeho dveře 1. září téhož roku. Před tímto obdobím byli žáci střední průmyslové školy ubytováni v různých budovách ve městě, jako například v hotelu Moravolen, na Vyhliďce, na Lužích či na Husitské ulici. I přes změny zůstala budova na Husitské ulici č. 12 stále součástí domova mládeže, ačkoliv dnes slouží jako sídlo Pedagogicko-psychologické poradny Olomouckého kraje.

K 1. lednu 1969 byl domov mládeže osamostatněn. V tomto školním roce zde bylo ubytováno 365 žáků, zatímco v objektu na Husitské ulici bydlilo 57 žáků. Provoz jídelny byl spuštěn roku 1970 a na konci roku 1971 byla otevřena i tělocvična. V roce 1992 byl provoz na Husitské ulici ukončen kvůli úbytku žáků. První patro pavilonu A bylo poté ekonomicky využíváno pro organizování školy v přírodě. Školní rok 1996-97 byl kritickým obdobím, když v důsledku zavedení povinných devátých tříd počet ubytovaných žáků klesl na 144.

V roce 2004 se domov mládeže stal součástí Vyšší odborné školy a Střední průmyslové školy. Roku 2007 bylo otevřeno venkovní multifunkční hřiště. Další pozitivní změnou byla rekonstrukce kuchyně a jídelny v roce 2009 a výměna oken a zateplení budovy proběhla ve školním roce 2013-14. (Historie DM U sanatoria 1, Šumperk [online]).

5.2 Cíl výzkumného šetření a výzkumné otázky

Hlavním cílem průzkumu bylo analyzovat, jak respondenti tráví svůj volný čas a jak využívají nabídky volnočasových aktivit poskytovaných domovem mládeže. Zaměřili jsme se na zjištění preferovaných aktivit a celkových preferencí při využívání volného času. Současně jsme zkoumali vztah mezi účastí na zájmových kroužcích a motivací k účasti na těchto aktivitách. Rovněž jsme se zaměřili na to, zda respondenti postrádají určité zájmové kroužky

nebo specifické aktivity a jaké nepravidelné volnočasové akce preferují. V rámci výzkumu jsme se také věnovali statistickým rozdílům v návštěvnosti jednotlivých zájmových kroužků. Na základě výzkumných cílů, jsme si položili výzkumné otázky, díky kterým jsme se výzkumných cílů pokusili dosáhnout.

Hlavním cílem bylo zjistit:

1. Zjistit množství volného času, který mají žáci k dispozici.
2. Zjistit, jak žáci tráví volný čas na domově mládeže

Dílčí otázky byly:

1. Je množství nabízených volnočasových aktivit pro žáky nabízené domovem mládeže dostačující?
2. Jaké oblasti by žáci chtěli zlepšit v rámci zájmových kroužků? Případně zjistit, jaké konkrétní kroužky by si přáli přidat.
3. Odkud žákům pramení motivace pro zapojení se do volnočasových aktivit?
4. Jaká je pro žáky atmosféra během volnočasových aktivit provozovaných domovem mládeže?

5.3 Výzkumný vzorek

Výzkumného šetření se zúčastnili žáci ubytovaní v domově mládeže VOŠ a SPŠ Šumperk. Tento konkrétní domov mládeže jsem si vybral na základě své předchozí zkušenosti s pobytem v tomto zařízení a mého zájmu zjistit, jak se změnily názory a přístupy žáků k trávení volného času. Domov mládeže se skládá ze dvou oddělení, pavilonu A a pavilonu B, kde jsou ubytováni žáci různých studijních oborů. V domově bydlí žáci tříletých učňovských oborů, dvouletých navazujících maturitních oborů středních odborných škol, čtyřletých maturitních oborů, a také žáci vyšší odborné školy, která je součástí SPŠ a VOŠ Šumperk. Z důvodu různorodosti věkových kategorií ubytovaných žáků jsem se rozhodl neomezovat věkový rozsah respondentů, abych mohl zahrnout všechny, kteří byli ochotni se výzkumu zúčastnit. Tímto způsobem jsem chtěl získat co nejkomplexnější pohled na to, jak různé věkové skupiny vnímají

a využívají svůj volný čas. Výběr tohoto domova mládeže mi také umožnil lépe porozumět, jak se preference žáků změnil v průběhu času a jaké nové trendy se objevují v oblasti volnočasových aktivit.

5.4 Metoda výzkumného šetření

Pro získání potřebných informací jsme se rozhodli použít anonymní dotazník, který byl navržen tak, aby poskytl komplexní pohled na zkušenosti a názory žáků. Dotazník obsahoval širokou škálu otázek, jak uzavřených, tak otevřených. Celkově se dotazník skládal z 16 otázek, které pokrývaly různé oblasti, od základních demografických údajů, jako je věk a pohlaví, až po spokojenost s domovem mládeže a jeho nabídkou volnočasových aktivit.

Dotazník byl navržen s cílem získat co nejpřesnější a nejrelevantnější data, která by nám umožnila lépe pochopit, jak žáci tráví svůj volný čas a jak hodnotí prostředí v domově mládeže. Otázky byly pečlivě formulovány, aby poskytly ucelený obraz o preferencích žáků, jejich motivacích k účasti na různých aktivitách a případných potřebách nebo přáních, které by mohly vést ke zlepšení nabídky volnočasových aktivit.

Žáci byli o dotazníku informováni prostřednictvím vychovatele příslušného patra, který je upozornil na QR kód umístěný na nástěnce na chodbě. Tento QR kód vedl na online dotazník, což umožnilo snadný a rychlý přístup pro všechny zájemce. Bylo zdůrazněno, že účast na dotazníku je zcela anonymní a dobrovolná, a že výsledky budou v případě zájmu zveřejněny, aby si je mohli prohlédnout všichni zúčastnění.

Tento přístup nám nejen umožní získat důležitá data, ale také zajistí, že žáci budou mít možnost svobodně a otevřeně vyjádřit své názory, aniž by se museli obávat jakýchkoli negativních důsledků. Tímto způsobem doufáme, že získáme cenné informace, které nám pomohou lépe porozumět potřebám a přáním žáků.

5.5 Vyhodnocení výzkumu

Získané výsledky od všech respondentů jsou prezentovány v grafické podobě, kterou jsem vytvořil v Excelu. Každá otázka má svůj graf a následně text, který popisuje grafy.

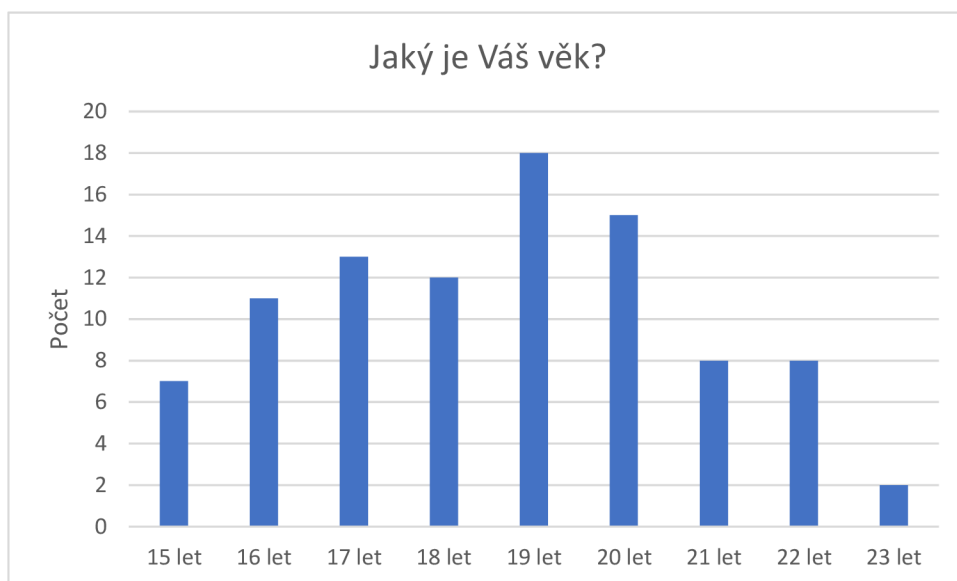
Otázka č. 1 - Jaké je Vaše pohlaví?

Zdroj: Vlastní

V otázce číslo 1 odpovědělo dohromady 94 respondentů (100 %), přičemž 58 (61,7 %) bylo žen a 36 (38,3 %) bylo mužů.

Otázka č. 2 – Jaký je Váš věk?

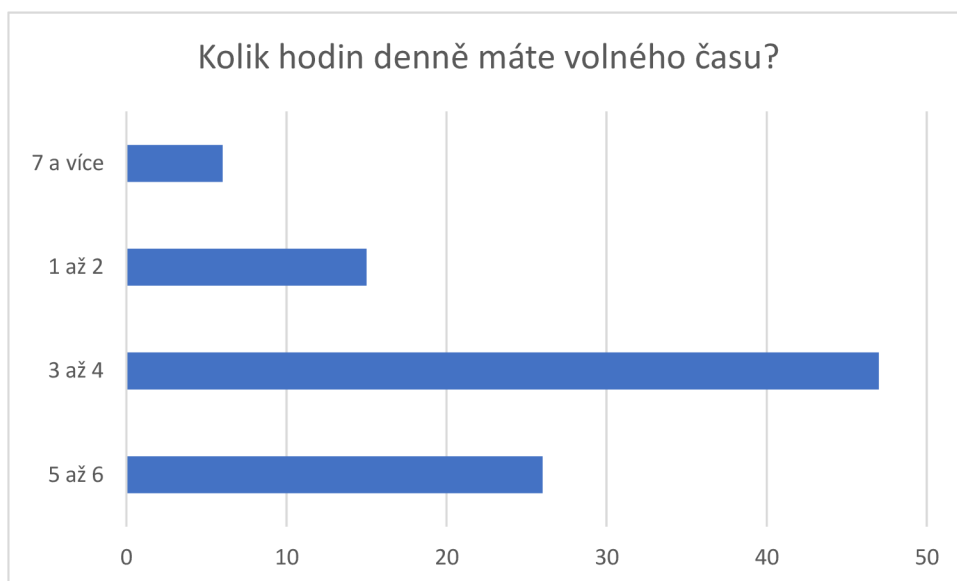

Zdroj: Vlastní

V otázce číslo 2 respondenti odpovídali na svůj věk. Nejvíce respondentů odpovědělo „19“ let, což je 18 žáků (19,1 %). Druhá nejčastější odpověď byla „20 let“, kterou dalo 15 žáků (16 %). Třetí nejpočetnější odpověď byla „17“ let, kterou vybralo 13 žáků (13,8 %). Čtvrtá odpověď byla „18“ let, kterou označilo 12 žáků (12,8 %). Poté 16 let s 11 žáky (11,7 %). Následně byla na stejné přičce odpověď „21“ a „22“ let a na obě položky odpovědělo 8 žáků, tedy 8 (8,5 %) a 8 (8,5 %). A nakonec dvě nejméně odpovídané položky „15 let“, na kterou odpovědělo 7 žáků (7,4 %) a „23“ let na kterou odpověděli pouze 2 žáci (2,1 %).

Nejméně se tedy účastnili nejmladší a nejstarší žáci.

Otázka č. 3 – Kolik hodin denně máte volného času? (Spánek se nepočítá)

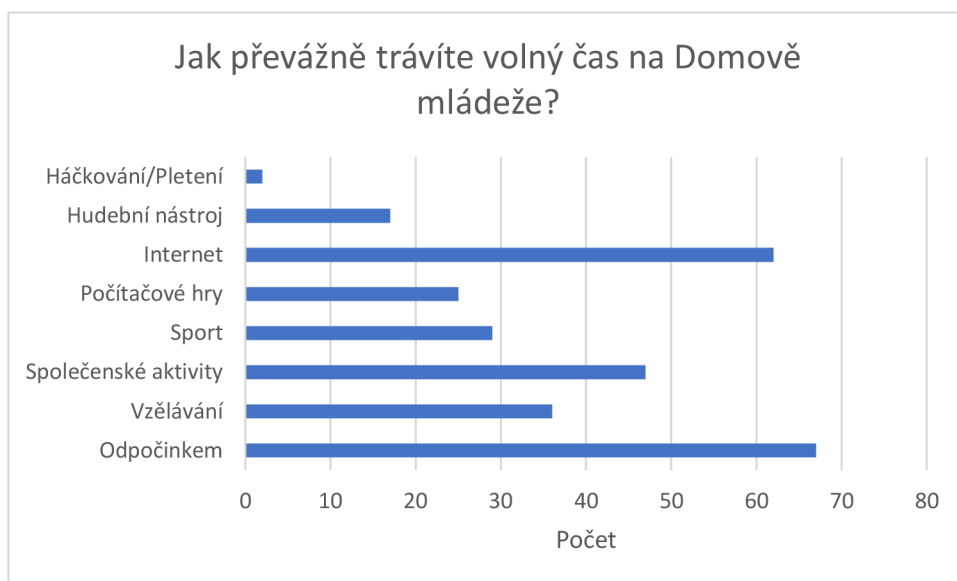

Zdroj: Vlastní

Otázka č. 3 zkoumala kolik mají respondenti volného času, přičemž se nezapočítává spánek. Nejpočetnější byla odpověď „3 až 4“ hodiny, kterou odpovědělo 47 (50 %) respondentů. Druhá byla odpověď „5 až 6“ hodin, kterou dalo 26 respondentů (27,7 %). Předposlední byly „1 až 2“ hodiny, což dalo 15 (16 %) a poslední 7 a více hodin, která se vyskytla ojediněle a to pouze 6 respondentů (6,4 %).

Nejvíce tedy bylo 3–4 hodiny volného času, přičemž extrémní hodnoty jako je 7 hodin se vyskytovaly ojediněle.

Otázka č. 4 – Jak převážně trávíte volný čas na domově mládeže?

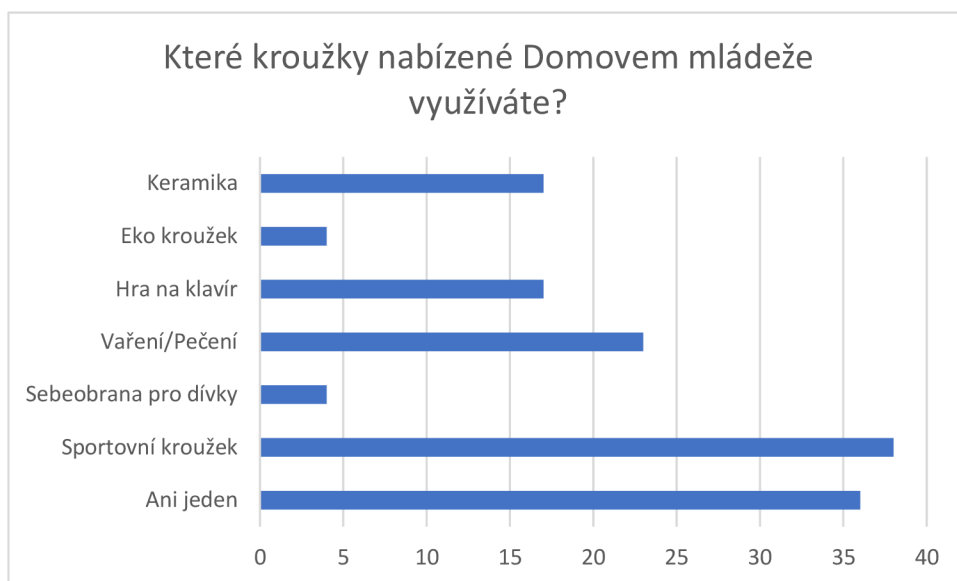

Zdroj: Vlastní

Tato otázka se zaměřovala na zjištění, čemu se respondenti nejvíce věnují ve svém volném čase, přičemž mohli zaškrtnout více odpovědí. Z grafu vyplývá, že 67 (71,3 %) respondentů tráví volný čas „odpočinkem“. Druhá nejčastější odpověď byla „Internet (sociální sítě)“, na kterou odpovědělo 62 žáků (66 %). Pro „společenské aktivity“ odpovědělo 47 respondentů (50 %). Další odpovědí bylo „vzdělávání“, kterou dalo 36 respondentů (38,3 %). Na „sport“ odpovědělo 29 respondentů (30,9 %). „Počítačové hry“ obdržely 25 (26,6 %) odpovědí. A na posledních příčkách se umístila odpověď „hudební nástroj“ se 17 respondenty (18,1 %) a „háčkování/pletení“, kterou zvolily pouze 2 respondenti (2,1 %).

Je tedy zřejmé, že většina žáků na domově mládeže nejvíce času tráví odpočinkem a internetem.

Otázka č. 5 – Které kroužky nabízené domovem mládeže využíváte?

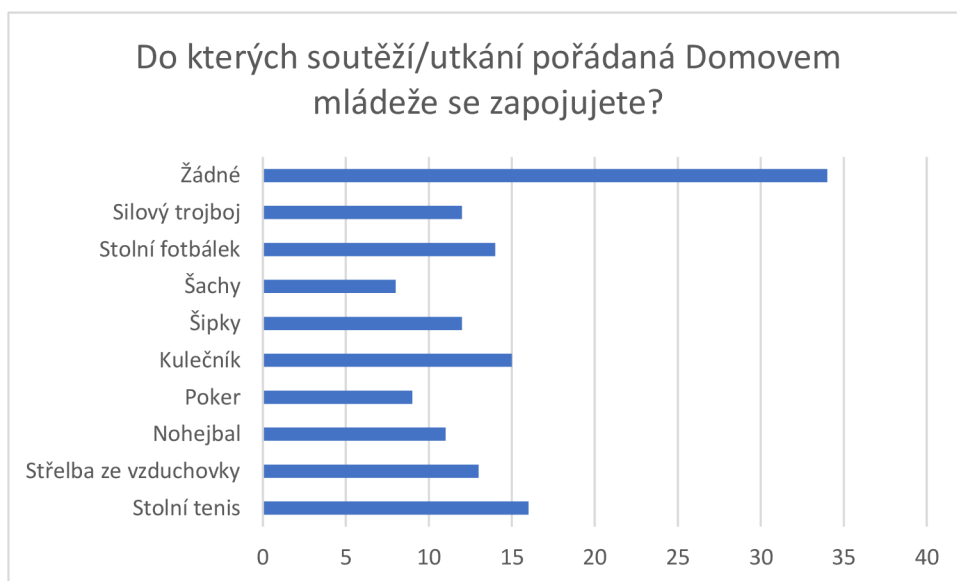

Zdroj: Vlastní

Další otázka zjišťovala, jaké kroužky, které poskytuje domov mládeže, respondenti využívají. Dominuje „sportovní kroužek“, který získal 38 (40,4 %) odpovědí. Hned po sportovním kroužku byla odpověď, že žáci nenavštěvují „ani jeden“ kroužek a tu dalo 36 (38,3 %) respondentů. Dále je „vaření/pečení“, do kterého se zapojuje 23 (24,5 %) respondentů. „Keramika“ a „hra na klavír“ dosáhla stejného počtu odpovědí. Což je 17 (18,1 %) za keramiku a 17 (18,1 %) za hru na klavír. To samé i „sebeobrana pro dívky“, která měla 4 (4,3 %) a „eko kroužek“ 4 (4,3 %).

Po odečtení nám tedy vyšlo, že 58 (61,7 %) respondentů využívá rozmanité nabídky kroužků a pouze 36 (38,3 %) respondentů nevyužívá ani jeden kroužek.

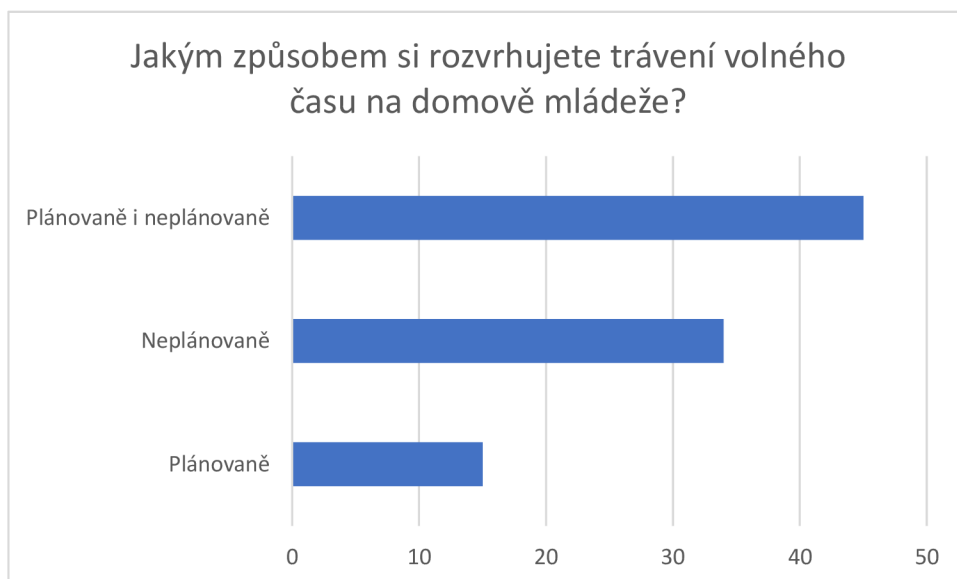
Otázka č. 6 - Do kterých soutěží/utkání pořádaná domovem mládeže se zapojujete?

Zdroj: Vlastní

Otázka č. 6 se snažila zjistit, do jakých soutěží pořádaných domove mládeže se respondenti zapojují. Z výsledků největší procento respondentů dalo „žádné“ a to je 34 (36,2 %). „Stolní tenis“ odpovědělo 16 (17 %) respondentů. Dále „kulečník“, kterého se účastní 15 (16 %) respondentů. „Stolní fotbálek“ dostal 14 (14,9 %) odpovědí. Odpověď „střelba ze vzduchovky“ získala 13 (13,8 %) odpovědí. Dále pak stejný počet respondentů zaškrtnulo „silový trojboj“ 12 (12,8 %) a „šípky“ 12 (12,8 %). Odpověď „nohejbal“ získala 11 (11,7 %) odpovědí od respondentů. A nakonec „poker“ s 9 (9,6 %) odpověďmi a „šachy“ s 8 (8,5 %) odpovědí.

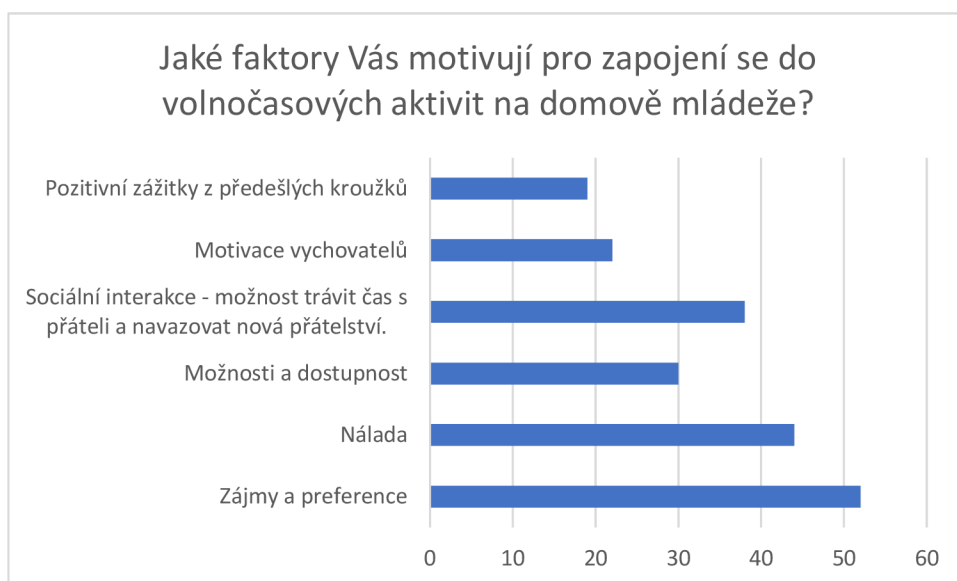
Otázka č. 7 – Jakým způsobem si rozvrhujete trávení volného času na domově mládeže?

Zdroj: Vlastní

Další otázka se soustředila na zjištění, jakým způsobem si respondenti zařizují svůj volný čas. Nejčastější odpověď byla „plánovaně i neplánovaně“, kterou zvolilo až 45 (47,9 %) respondentů. „Neplánovaně“ si plánuje čas 34 (36,2 %) respondentů, a nakonec nejméně oblíbená odpověď byla „plánovaně“, která dostala jen 15 (16 %).

Otázka č. 8 - Jaké faktory Vás motivují při rozhodování, jak trávit volný čas na domově mládeže?

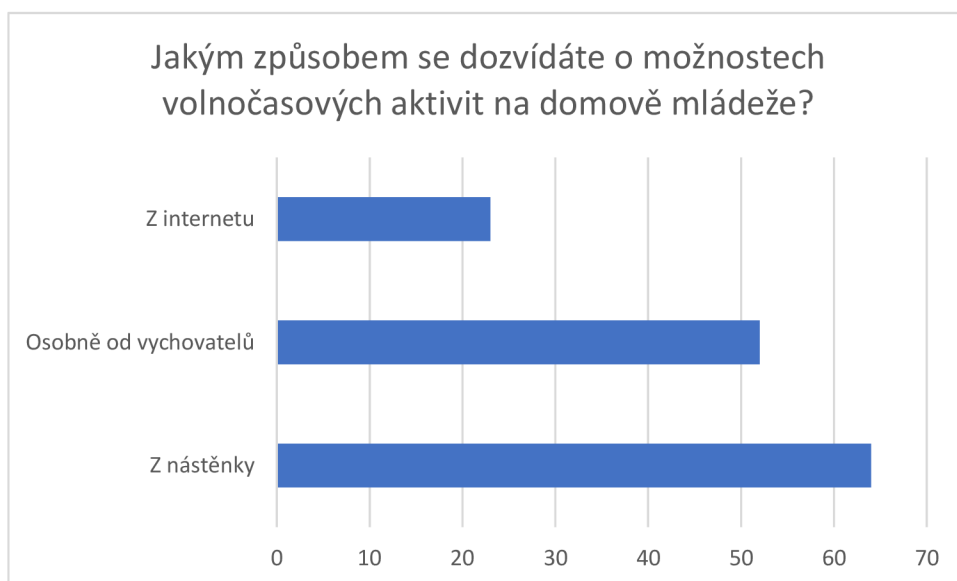

Zdroj: Vlastní

Otázka č. 8 se zaměřovala na to zjistit, jaké faktory motivují respondenty pro jejich zapojení se do volnočasových aktivit na domově mládeže. V této otázce se neobjevují extrémní krajní hodnoty a skoro všechny odpovědi jsou vyrovnané. Možnost „zájmy a preference“ zvolilo 52 (55,3 %) respondentů. Jako druhou odpovědí byla „nálada“, kterou zvolilo 44 (46,8 %) respondentů. Dále pak odpověď „sociální interakce – možnost trávit čas s přáteli a navazovat nová přátelství“, kterou zvolilo 38 respondentů (40,4 %). „Možnosti a dostupnost“ zvolilo 30 (31,9 %) respondentů. Až na předposledním místě byla „motivace od vychovatelů“ a tu volilo pouze 22 (23,4 %) respondentů. Nejméně motivační faktor pro respondenty jsou „pozitivní zážitky z předešlých kroužků“. Tuto možnost volilo pouze 19 (20,2 %) respondentů.

Lze tedy říci, že žáky na domově mládeže nemotivuje ani tak vychovatel, nebo pozitivní zážitky z předešlých kroužků, ale jejich nálada a zájmy.

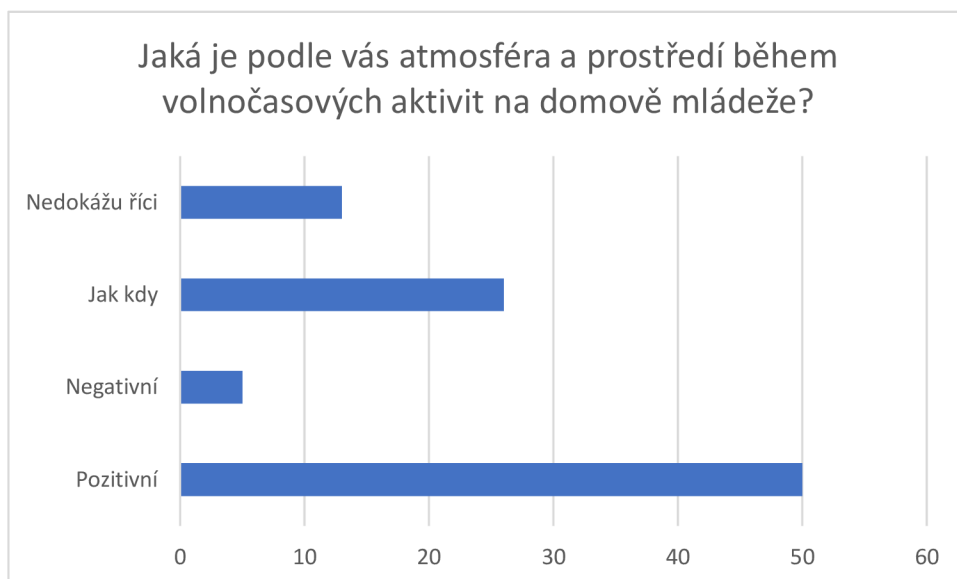
Otázka č. 9 - Jakým způsobem se dozvídáte o možnostech volnočasových aktivit na domově mládeže?

Zdroj: Vlastní

Nyní respondenti měli odpovědět, jakým způsobem se dozívají o možnostech volnočasových aktivit na domově mládeže. Možnost „z nástěnky“ vybralo 64 (68,1 %) respondentů. Následně možnost „osobně od vychovatelů“, kterou volilo 52 (55,3 %) respondentů. A nakonec možnost „z internetu volilo“ 23 (24,5 %) respondentů.

Otázka č. 10 - Jaká je podle vás atmosféra a prostředí během volnočasových aktivit na domově mládeže?

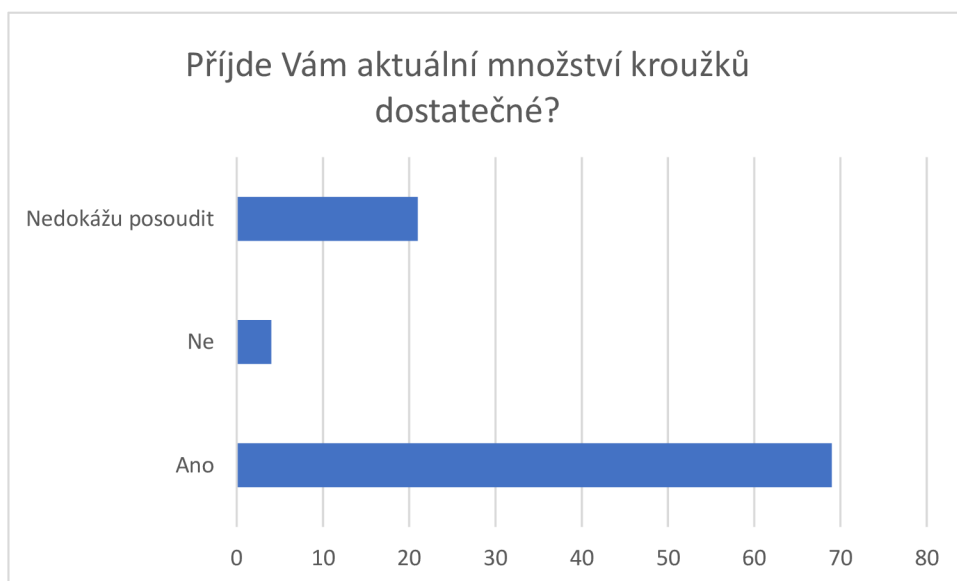

Zdroj: Vlastní

Další otázka se zaměřila na to, jak respondenti hodnotí atmosféru během volnočasových aktivit na domově mládeže. „Pozitivní“ atmosféru odpovědělo 50 (53,2 %) respondentů. Odpověď „jak kdy“ dalo 26 (27,7 %) respondentů. Dalších 13 (13,8 %) odpovědělo „nedokážu říci“ jaká je atmosféra během aktivit. Pouze pár označilo, že je atmosféra „negativní“ a to 5 (5,3 %) respondentů.

Z grafu lze tedy říct, že atmosféra je pro převážnou většinu pozitivní, jen pro pár respondentů negativní.

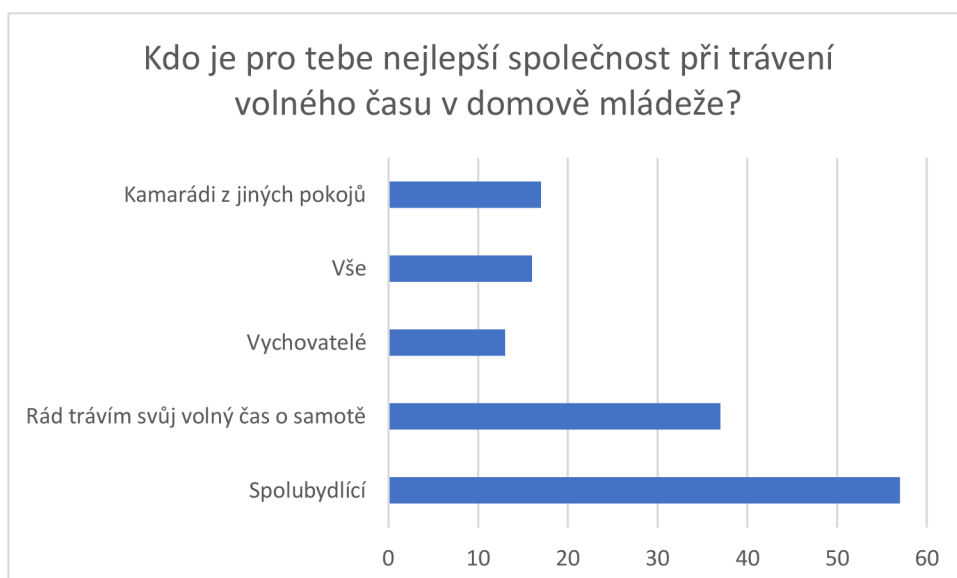
Otázka č. 11 – Přejde Vám aktuální množství kroužků dostatečné?

Zdroj: Vlastní

Otázka č. 11 se zaměřila na zjištění informace o tom, zdali žákům přijde aktuální množství kroužků dostatečné. Odpověď „ano“ zvolilo 69 (73,4 %) respondentů, 21 (22,3 %) respondentů zvolilo odpověď „nedokážu posoudit“ a pouze 4 (4,3 %) respondentů zvolilo odpověď „ne“.

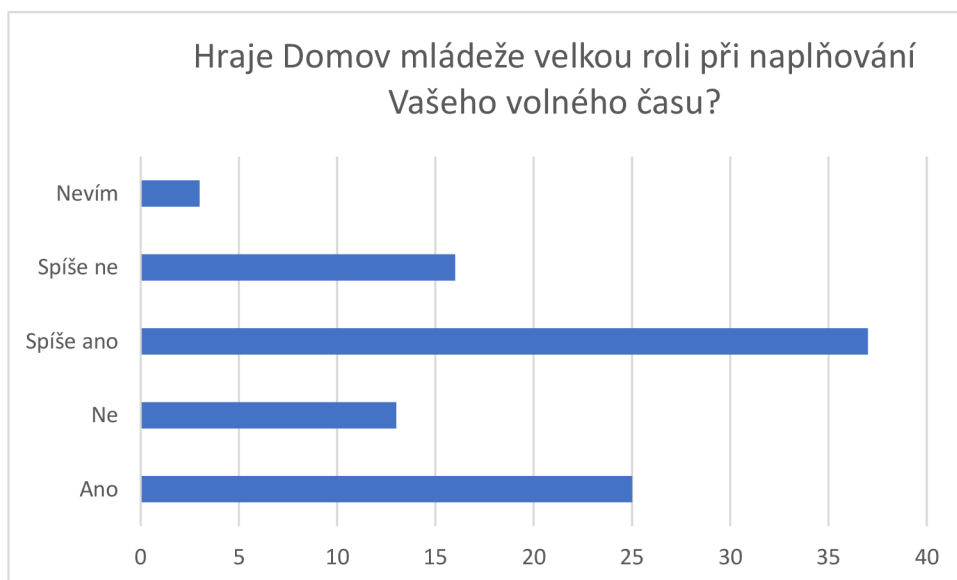
Otázka č. 12 - Kdo je pro tebe nejlepší společnost při trávení volného času v domově mládeže?

Zdroj: Vlastní

Otázka č. 12 se zaměřila na zjištění, kde dle respondentů nejlepší společnost při trávení volného času v domově mládeže. Odpověď „Spolubydlící“ dalo 57 (60,6 %). Druhá nejčastější odpověď byla „rád trávím svůj volný čas o samotě“, kterou dalo 37 (39,4 %) respondentů. Následně odpověď „kamarádi z jiných pokojů“, kterou volilo 17 (18,1 %) respondentů. Možnost „vše“ zvolilo 16 (17 %) respondentů a „vychovatelé“ dalo pouze 13 (13,8 %) respondentů.

Otázka č. 13 - Hraje domov mládeže velkou roli při naplňování Vašeho volného času?

Zdroj: Vlastní

Otázka č. 13 chtěla zjistit, jestli domov mládeže hraje velkou roli při naplňování volného času žáků. 37 (39,4 %) respondentů označilo odpověď „Spíše ano“. Dále 25 (26,6 %) respondentů volilo „ano“. Pro odpověď „spíše ne“ bylo 16 (17 %) respondentů. Předposlední odpověď „ne“ dalo 13 (13,8 %) respondentů a „nevím“ jen 3 (3,2 %) respondentů.

Dle výsledků se tedy dá říct, že pro více než polovinu respondentů domov mládeže hraje určitou roli při naplňování jejich volného času.

Otázka č. 14 - Jaké prostředí ke trávení volného času nejvíce využíváte za teplého počasí?

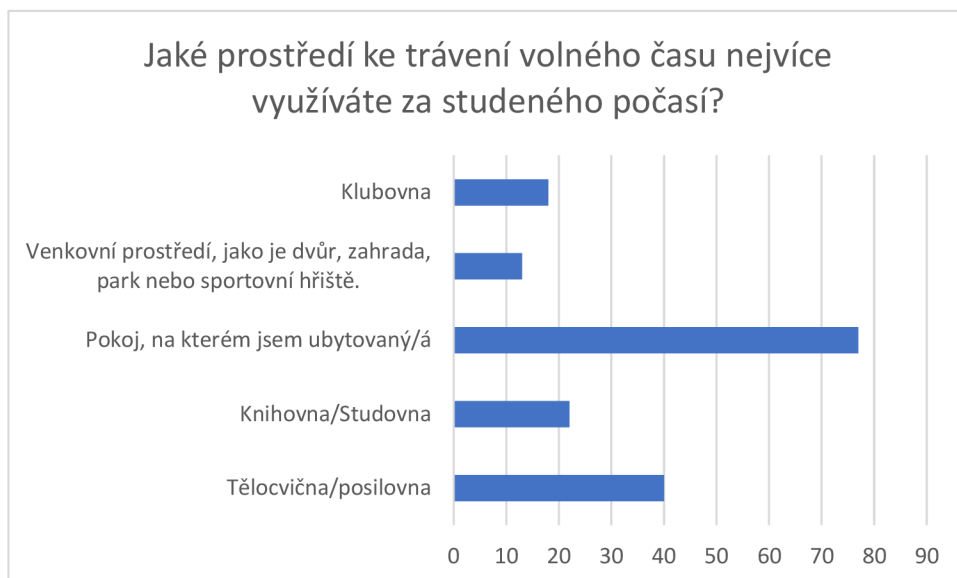

Zdroj: Vlastní

Otázka č. 14 se snažila zjistit, v jakém prostředí žáci tráví volný čas za teplého počasí. Odpověď „Venkovní prostředí, jako je dvůr, zahrada, park nebo sportovní hřiště“ dostala 68 (72,3 %) odpovědí. Dále pak „pokoj, na kterém jsem ubytovaný/á“, tato odpověď dostala 44 (46,8 %) odpovědí. Hned po ní byla „tělocvična/posilovna“, která dostala 39 (41,5 %) odpovědí. Pro „knihovna/studovna“ bylo až 17 (18,1 %) respondentů a pro „klubovna“ hlasovalo 14 (14,9 %) respondentů.

Dle odpovědí lze říci, že většina respondentů za teplého počasí tráví mimo domov mládeže.

Otázka č. 15 - Jaké prostředí ke trávení volného času nejvíce využíváte za studeného počasí?

Zdroj: Vlastní

Otázka č. 15 se snažila zjistit, v jakém prostředí žáci tráví volný čas za studeného počasí. „Pokoj, na kterém jsem ubytovaný/á“, tato odpověď dostala 77 (81,9 %) odpovědí. Hned po ní byla „tělocvična/posilovna“, která dostala 40 (42,6 %) odpovědí. Pro „knihovna/studovna“ bylo až 22 (23,4 %) respondentů. Pro „klubovna“ hlasovalo 18 (19,1 %) respondentů a odpověď „Venkovní prostředí, jako je dvůr, zahrada, park nebo sportovní hřiště“ dostala 13 (13,8 %) odpovědí.

Dle odpovědí lze říct, že většina respondentů za studeného počasí tráví v pokoji a venkovní prostředí oproti teplému počasí, respondenti využívají minimálně.

Otázka č. 16 - Co vám v domově mládeže chybí a v rámci volného času byste to uvítali?

Zdroj: Vlastní

Otázka č. 16 se snažila zjistit, co respondentům na domově mládeže chybí, od kroužků až po ubytovací zařízení. Odpovědělo pouze 20 (21,3 %) respondentů z celkového počtu 94 (100 %). Odpovědi byly celkem různorodé a málokdy se opakovaly. „Lepší wifi“ odpověděli 4 (4,3 %) respondenti. „Delší vycházky“ 3 (3,2 %) respondenti. „Zrušení studijních hodin také 3 (3,2 %) respondenti. Pro „více sportovních her“ hlasovali taktéž 3 (3,2 %) respondenti. Hodně neočekávaná odpověď byla „Ice bath“, pro kterou byli 2 (2,1 %) respondenti. Pro „dramatický kroužek“ byli 2 (2,1 %) respondenti. Dále už jen po jednom hlase (1,1 %) „jazykový kroužek“, „vlastní kuchyně“, „rodiče“, „kroužek bojového umění“, „jóga“.

Vzhledem k celkovému počtu odpovědí se dá říct, že by někteří žáci museli opravdu hledat, aby našli, co jim v domově mládeže chybí.

Diskuse a závěr

Ve své bakalářské práci, která se zaměřila na volný čas a volnočasové aktivity v domově mládeže, jsem se pokusil podrobně prozkoumat, jakým způsobem tráví volný čas žáci ubytovaní v těchto zařízeních. Domov mládeže je specifické vzdělávací zařízení, které poskytuje ubytování a výchovně-vzdělávací činnost pro žáky středních škol. Tato zařízení nabízejí nejen ubytování, ale také pestrou škálu volnočasových aktivit, které mají za cíl podporovat osobní rozvoj, sociální integraci a zdravý životní styl mladých lidí. V rámci této práce jsem se zaměřil na analýzu, jaké volnočasové aktivity jsou nejvíce využívány, jaká je motivace žáků do těchto aktivit a jak jsou celkově žáci spokojeni s trávením volného času v domově mládeže. Analyzoval jsem také roli vychovatelů a jejich vliv na volný čas žáků, s cílem zjistit, jak moc a zdali mají určitý vliv pro žáky a jejich volný čas.

V teoretické části své bakalářské práce jsem se zaměřil na několik klíčových oblastí. Nejprve jsem se zabýval konceptem volného času, jeho významem a různými funkcemi, které plní v životě jednotlivců, zejména žáků. Dále jsem se věnoval výchově a jejímu propojení s volnočasovými aktivitami, což zahrnovalo i podrobný rozbor zájmové činnosti v kontextu domova mládeže. Pro pochopení širších souvislostí jsem se také zaměřil na historický vývoj těchto zařízení a jejich postupnou transformaci až k současné podobě, včetně vnitřního řádu a organizační struktury. Velký důraz jsem kladl na roli vychovatelů, kteří hrají klíčovou úlohu při formování volného času žáků, jejich motivaci a podporu v rozvoji jejich zájmů a dovedností. Tato teoretická část poskytla pevný základ pro následnou empirickou analýzu a interpretaci získaných dat.

Empirická část této bakalářské práce byla realizována prostřednictvím dotazníkového šetření, přičemž se zaměřovala na žáky domova mládeže v Šumperku. Pokusil jsem se zjistit různé aspekty volného času respondentů na domově mládeže a využití volnočasových aktivit ubytovanými jedinci v domově mládeže. Snažil jsem se zjistit, jak respondenti tráví svůj volný čas v domově mládeže, kolik mají volného času a zda se zapojují do aktivit domova mládeže, nebo si řídí své vlastní. Zkoumal jsem zájmové kroužky a nepravidelné volnočasové aktivity domova mládeže a které z nich respondenti využívají, či zda v nabídce něco postrádají. Stanovené cíle výzkumu jsem se snažil co nejvíce naplnit. V rámci empirické části jsem se pokusil pokrýt všechny stránky problematiky a získané výsledky mohou sloužit jako cenný informační zdroj pro další výzkumy.

Z hlediska pohlaví v průzkumu převažovaly ženy. Věkové rozmezí respondentů se nejčastěji pohybovalo okolo 19 a 20 let. Jeden z hlavních výzkumných cílů se týkal množství volného času, které mají žáci k dispozici. Tuto problematiku zkoumala otázka č. 3, na kterou 50 % respondentů odpovědělo, že mají denně 3 až 4 hodiny volného času. Dalších 34 % uvedlo, že mají 5 a více hodin volného času denně, zatímco 16 % respondentů má 2 a méně hodin volného času.

Dalším zásadním cílem bylo zjistit, jak žáci tráví svůj volný čas v domově mládeže. Otázka č. 4 ukázala, že 67 žáků tráví svůj volný čas převážně odpočinkem, a 62 respondentů uvádí, že čas tráví na internetu. To znamená, že průměrně 68,6 % žáků tráví svůj volný čas těmito aktivitami.

Dílčí otázky se zaměřily na několik specifických aspektů volnočasových aktivit. První dílčí otázka se ptala, zda je nabídka volnočasových aktivit na domově mládeže dostatečná. Otázka č. 16 ukázala, že 73 % žáků považuje tuto nabídku za dostačující. Stejná otázka také odhalila další kroužky, které by žáci uvítali, což odpovídá druhé dílčí otázce týkající se toho, co by žáci přivítali a co jim v rámci volného času chybí.

Třetí dílčí otázka se snažila zjistit zdroje motivace žáků pro zapojení do volnočasových aktivit. Otázka č. 8 ukázala, že více než polovina respondentů (51,1 %) je motivována svou náladou a zájmy, zatímco motivaci od vychovatelů uvedlo pouze 23,4 % žáků. To naznačuje, že osobní zájmy a nálada hrají větší roli než podněty od vychovatelů.

Poslední dílčí otázka se zaměřila na atmosféru během volnočasových aktivit. Otázka č. 10 ukázala, že 53,2 % žáků vnímá atmosféru jako pozitivní a 27,7 % uvedlo, že je atmosféra „jak kdy“.

Tyto výsledky ukazují, že žáci domovů mládeže mají přiměřené množství volného času, který tráví převážně odpočinkem a online aktivitami. Motivace žáků je převážně vnitřní, přičemž osobní zájmy a nálada hrají klíčovou roli. Nabídka volnočasových aktivit je považována za dostačující, ačkoli by někteří žáci uvítali širší spektrum možností. Tyto poznatky mohou sloužit jako cenný základ pro budoucí výzkumy a praktické úpravy v této oblasti.

Seznam použité literatury a zdrojů

BLÁHA, Václav. *Výchova mimo vyučování 2: pro 4. ročník středních pedagogických škol, studijní obor vychovatelství : prozatimní učební text. Učebnice pro střední školy*. Praha: SPN, 1990. ISBN isbn80-04-24419-x.

ČÁP, Jan. *Psychologie výchovy a vyučování*. Praha: Karolinum, 1993. ISBN isbn80-7066-534-3.

HÁJEK, Bedřich; HOFBAUER, Břetislav a PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*. Praha: Portál, 2008. ISBN isbn978-80-7367-473-1.

HÁJEK, Bedřich; HOFBAUER, Břetislav a PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času. Texty pro distanční studium*. Praha: Univerzita Karlova, 2003. ISBN isbn80-7290-128-1.

HÁJEK, Bedřich. *Kroky vytváření školního vzdělávacího programu pro domov mládeže*. Praha: Národní institut pro další vzdělávání, 2008. ISBN isbn978-80-86956-32-9.

HÁJEK, Bedřich. *Nástin metodiky vedení zájmové činnosti*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2007. ISBN isbn978-80-7290-265-1.

HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004. ISBN isbn80-7178-927-5.

KRATOCHVÍLOVÁ, Emília. *Pedagogika volného času: výchova v čase mimo vyučování v pedagogické teorii a v praxi*. Bratislava: Vydavateľstvo UK, 2004. ISBN isbn80-223-1930-9.

NĚMEC, Jiří. *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času pro doplňující pedagogické studium*. Brno: Paido, 2002. ISBN isbn80-7315-012-3.

PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. Praha: Portál, 1999. ISBN isbn:80-7178-295-5.

PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času: [teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času]*. Vyd. 4. Praha: Portál, 2008. ISBN isbn978-80-7367-423-6.

PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času: [teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času]*. Vyd. 4. Praha: Portál, 2008. ISBN isbn978-80-7367-423-6.

STAŇKOVÁ, Vlasta. *Výchova mimo vyučování v Domově mládeže*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988.

ŠKOVIERA, Albín. *Vychovatelství a výchova*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2022. ISBN 978-80-7560-416-3.

VÁŽANSKÝ, Mojmír. *Základy pedagogiky volného času*. 2. upr. a dopl. vyd. Brno: Print-Typia, 2001. 175 s. ISBN 80-86384-00-4.

Seznam internetových zdrojů

Historie DM U sanatoria 1, Šumperk [online]. [cit. 2024-04-07]. Dostupné z:
<https://www.vspss-su.cz/dm-jidelna/historie-dm-jidelna>

Seznam příloh

Příloha č.1: Dotazník

Přílohy

Příloha č.1: Dotazník

Vážené respondentky, vážení respondenti,

Mé jméno je Martin Buček a jsem studentem 3. ročníku bakalářského studia na Pedagogické fakultě v Olomouci. V rámci mé bakalářské práce, která se zaměřuje na volný čas a volnočasové aktivity na domově mládeže z perspektivy studentů (žáků), bych Vás rád požádal o vyplnění mého dotazníku. Sám jsem nedávno ještě bydlel na domově mládeže a vzpomínám na to velmi rád. Můj obor je vychovatelství, takže se tohle téma dotýká mého zájmu o péči a výchovu mladých lidí. Vaše odpovědi mi poskytnou cenné informace pro mé výzkumné úsilí. Tj. jak jste Vy jako žáci spokojeni s nabízenými volnočasovými aktivitami a celkovým trávením Vašeho volného času. Dovoluji si Vás rovněž požádat o co nejpřesnější a pravdivé vyplnění dotazníku. Účast ve výzkumu je anonymní a dobrovolná a také budu rád, když se vyhnete nevhodným odpovědím.

Děkuji

S pozdravem, Buček Martin

1. Jaký je Váš věk?

- a) 15
- b) 16
- c) 17
- d) 18
- e) 19
- f) 20
- g) 21
- h) 22
- i) 23

2. Jaké je Vaše pohlaví?

- a) Muž
- b) Žena

3. Jak převážně trávíte volný čas na domově mládeže?
 - a) Odpočinkem
 - b) Vzdělávání
 - c) Společenské aktivity
 - d) Sport
 - e) Počítačové hry
 - f) Internet
 - g) Hudební nástroj
 - h) Háčkování/Pletení

4. Kolik hodin denně volného času máte? (Spánek se nepočítá)
 - a) 5 až 6
 - b) 3 až 4
 - c) 1 až 2
 - d) 7 a více

5. Které kroužky nabízené domovem mládeže využíváte?
 - a) Ani jeden
 - b) Sportovní kroužek
 - c) Sebeobrana pro dívky
 - d) Vaření/Pečení
 - e) Hra na klavír
 - f) Eko kroužek
 - g) Keramika

6. Jakým způsobem si rozvrhujete trávení volného času na domově mládeže?
 - a) Plánovaně
 - b) Neplánovaně
 - c) Plánovaně i neplánovaně

7. Jaké faktory Vás motivují při rozhodování, jak trávit volný čas na domově mládeže?
 - a) Zájmy a preference
 - b) Nálada
 - c) Možnosti a dostupnost

- d) Sociální interakce – možnost trávit čas s přáteli a navazovat nová přátelství
 - e) Motivace vychovatelů
 - f) Pozitivní zážitky z předešlých kroužků
8. Jakým způsobem se dozvídáte o možnostech volnočasových aktivit na domově mládeže?
- a) Z nástěnky
 - b) Osobně od vychovatelů
 - c) Z internetu
9. Jaká je podle Vás atmosféra a prostředí během volnočasových aktivit na domově mládeže?
- a) Pozitivní
 - b) Negativní
 - c) Jak kdy
 - d) Nedokážu říct
10. Přijde Vám aktuální množství kroužků dostatečné?
- a) Ano
 - b) Ne
 - c) Nedokážu posoudit
11. Kdo je pro tebe nejlepší společnost při trávení volného času v domově mládeže?
- a) Spolubydlící
 - b) Rád trávím svůj volný čas o samotě
 - c) Vychovatelé
 - d) Kamarádi z jiných pokojů
 - e) Vše uvedené
12. Hraje domov mládeže velkou roli při naplňování Vašeho volného času?
- a) Ano
 - b) Ne
 - c) Spíše ano
 - d) Spíše ne
 - e) Nevím

13. Do kterých soutěží/utkání pořádaná domovem mládeže se zapojujete?

- a) Stolní tenis
- b) Střelba ze vzduchovky
- c) Nohejbal
- d) Poker
- e) Kulečník
- f) Šipky
- g) Šachy
- h) Stolní fotbálek
- i) Silový trojboj
- j) Žádné

14. Jaké prostředí ke trávení volného času nejvíce využíváte za teplého počasí?

- a) Tělocvična/Posilovna
- b) Knihovna/Studovna
- c) Pokoj, na kterém jsem ubytovaný/á
- d) Venkovní prostředí, jako je dvůr, zahrada, park nebo sportovní hřiště
- e) Klubovna

15. Jaké prostředí ke trávení volného času nejvíce využíváte za studeného počasí?

- a) Tělocvična/Posilovna
- b) Knihovna/Studovna
- c) Pokoj, na kterém jsem ubytovaný/á
- d) Venkovní prostředí, jako je dvůr, zahrada, park nebo sportovní hřiště
- e) Klubovna

16. Co Vám v domově mládeže chybí a v rámci volného času byste to uvítali?

- a) Otevřená odpověď